

**“นรกแดนปลาดิบหรือสวรรค์แดนอาทิตย์อุทัย”:
ทัศนะว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงไทยในญี่ปุ่น
(Japan, Land of Heaven or Hell?:
Of Human Rights and Thai Sex Workers in Japan)**

**สุวิชา สมุทรกุล
ัทฒนา กิติธามา**

**ห้องไทยศึกษานิตินัย
สาขาวิชาศึกษาทั่วไป
สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา**

**บทความนี้เสนอในการสัมมนาทางวิชาการระดับชาติทางสังคมวิทยา ครั้งที่ 1
เรื่อง “สถานการณ์พัฒนาวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมการปรับตัวของสังคมไทย”
จัดโดยคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช) (สาขาสังคมวิทยา)
สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ
ที่โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชัน, กรุงเทพมหานคร
15-16 ธันวาคม 2543**

บทคัดย่อ

ในรายงานขององค์กรคิดคามสิทธิมนุษยชน (Human Rights Watch--HRW) เกี่ยวกับปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงไทยที่ทำงานในสถานบริการทางเพศในญี่ปุ่น (HRW 2000a) ได้บอกอ้างถึงปริมาณขององค์กรที่ว่า ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนสามารถตัดสินและทำความเข้าใจได้โดยการอ้างถึงบรรทัดฐานสากลของกฎหมายระหว่างประเทศ รวมทั้งได้วิพากษ์วิจารณ์และเสนอแนะต่อรัฐบาลไทยและรัฐบาลญี่ปุ่นในการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ในขณะที่ท่าทีของรัฐบาลไทยต่อรายงานดังกล่าวยังไม่ชัดเจน รัฐบาลญี่ปุ่นได้ออกมาตอบโต้ HRW ผ่านทางสถานทูตญี่ปุ่นในประเทศไทยว่า รากเหง้าของปัญหาผู้หญิงไทยที่ทำงานบริการทางเพศในญี่ปุ่นไม่ได้อยู่ที่การละเมิดสิทธิมนุษยชน แต่อยู่ที่ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและความยากจนในประเทศไทย

ในบทความนี้ ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นว่า ทิศนะและจุดยืนของ HRW และรัฐบาลญี่ปุ่นต่างก็มีข้อจำกัดในการทำความเข้าใจปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในกรณีนี้ เพราะทั้งสองฝ่ายต่างก็ละเลยมิติทางสังคมวัฒนธรรมของไทยและญี่ปุ่นที่หล่อเลี้ยงและแวดล้อมปัญหาดังกล่าว ผู้เขียนนำเสนอว่า ภาวะความสับสนและตึงเครียดต่อบทบาททางเพศของผู้ชายญี่ปุ่นในสังคมญี่ปุ่นยุคหลังทันสมัย รวมทั้งมาอคติของคนไทยที่มองเห็นว่าญี่ปุ่นเป็นดินแดนที่ร่ำรวยและมั่งคั่งทางวัตถุ และทันสมัยและความร่ำรวยชอบทางเศรษฐกิจที่ถูกผู้หญิงมีต่อครอบครัว น่าจะเป็นเนื้อหาส่วนสำคัญที่อยู่เบื้องหลังปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงไทยในญี่ปุ่น

คำหลัก: สิทธิมนุษยชน ผู้หญิงไทยในญี่ปุ่น มาชากาของญี่ปุ่นในสังคมไทย บทบาทชายหญิงในสังคมญี่ปุ่น บทบาททางเพศของผู้หญิงในครอบครัวและสังคมไทย

Abstract

Focused on internationally-controversial cases of human right violations of Thai sex workers in Japan in the 1990s, the Human Rights Watch (HRW 2000a) criticized both Thai and Japanese governments for their ineffective, untimely solution and prevention efforts to address the problems. HRW cited series of international laws and conventions to support their Western-based universal judgements on this human rights issue. While reactions to this HRW report from the Thai government are still unavailable to the public, the Japanese counterpart has promptly rejected the HRW's findings and recommendations through a press release statement, issued by the Japan Embassy in Bangkok on October 26, 2000. The Japanese government states that human rights violations among Thai sex workers in Japan have rooted in severe economic inequality and poverty in Thailand. In other words, the Japanese government told the world that human rights violations of Thai sex workers in Japan are definitely not Japan's problem.

The authors point out in this paper that both HRW's and Japanese government's views are rather rhetorically partial and problematic. They failed to understand problems concerning human rights violations from culturally-bounded and specific perspectives. They tended to neglect sociocultural complexity and dynamism in both countries, especially contemporary gender roles, tensions in sexual relations, and discourse of fantasized Japan among the Thais. The authors argue that a fuller view of this human rights problem should address issues of (1) Japanese older men's tension and frustration concerning gender and sexual relations in contemporary Japan; (2) Thai women's extraordinary moral commitments as "bread winners" to their families; and (3) the Thais' craze of Japan's image as the "dangerous, but risk-worthy" land of gold mine, which has been widely reproduced, circulated, and adopted in Thailand.

Keywords: human rights, Thai sex workers in Japan, discourse of Japan in the Thai public, gender tension and frustration in Japan, cultural construction of Thai women's gender roles.

กิตติกรรมประกาศ

พวกเราเป็นหนี้บุญคุณผู้ให้ข้อมูลคนไทยทั้งชายและหญิงที่ใช้ชีวิตและทำงานอยู่ในชุมชนแห่งหนึ่งของประเทศญี่ปุ่น เบนและเรอเหล่านี้เป็นเจ้าของเรื่องเล่า ประสบการณ์และตำนานชีวิตของคนชาวซอมแห่งยุคโลกาภิวัตน์อย่างแท้จริง ชีวิตและชุมชนของเขาและเรอเต็มไปด้วยความไม่แน่นอนและเกี่ยวข้องกับอันตรายรอบด้าน พวกเราซาบซึ้งใจในความกรุณาและน้ำใจทั้งหมดที่เขาและเรอมีให้ตลอดการศึกษาภาคสนามทั้ง 3 ครั้ง บทความทางวิชาการเรื่องนี้เกิดขึ้นไม่ได้ หากปราศจากหนี้บุญคุณและน้ำใจอันงดงามของเพื่อนร่วมชาติในต่างแดนกลุ่มนี้

The Japan Society for Promotion of Science (JSPS) โดยการประชุมงานของ Prof. Masaki Onozawa, Institute of History and Anthropology, University of Tsukuba เป็นผู้สนับสนุนค่าใช้จ่ายและอำนวยความสะดวกในการศึกษาภาคสนามครั้งแรกในปี พ.ศ. 2538 พวกเราหวังว่าการศึกษาก่อเกี่ยวกับชีวิตและชุมชนของคนไทยกลุ่มหนึ่งในญี่ปุ่นก็น่าจะมีคุณค่าทางวิชาการไม่แพ้การศึกษาศึกษาพิธีกรรมข้าวของชาวญี่ปุ่นที่ได้ตั้งใจไว้ในตอนแรกก็ตาม แน่ชอน การศึกษาทั้งสองเรื่องไม่อาจจะนำมาแทนที่หรือเปรียบเทียบคุณค่าทางวิชาการกันได้เลย The Study Group on HIV/AIDS Epidemiology and Intervention, Ministry of Health and Welfare ภายใต้การประชุมงานของ Dr. Masahiro Kibara ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือด้านค่าใช้จ่ายบางส่วนในการศึกษาภาคสนาม 2 ครั้งหลังในปี 2539 และ 2540

พวกเราขอขอบพระคุณคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (สภาสังคมวิทยา) ที่ปีละปีให้พวกเราได้นำเสนอความชิ้นนี้ในการสัมมนาทางวิชาการระดับชาติทางสังคมวิทยาครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 15-16 ธันวาคม 2543 ที่ผ่านมา ในการแก้ไขปรับปรุงบทความนี้ พรประภา ช้อนตุช จากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีกรุณาอ่านและตรวจแก้ต้นฉบับอย่างละเอียด

ส่วนข้อคิดความเห็น ข้อบกพร่อง หรือข้อผิดพลาดใดๆ ที่ปรากฏในบทความอ้อมเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของพวกเราทั้งสองคน ไม่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานต้นสังกัดของพวกเราแต่อย่างใด

สุรียา สมุทคุปต์
พัฒนา กิติธายา

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
โคกห้วยขวาง, โคราช
กลางฤดูหนาวปี 2543

สารบัญ

บทคัดย่อ	2
Abstract.....	3
กิตติกรรมประกาศ.....	4
บทนำ.....	6
วิพากษ์รายงานของ HRW:	
สิทธิมนุษยชนเป็นประเด็นปัญหาสากลหรือกรณีเฉพาะวัฒนธรรม.....	12
ชีวิตและร่างกายของคนอื่น	
และความเป็นอื่นในสิ่งที่เราชอบของสังคมญี่ปุ่น.....	16
เรื่องเล่าของหญิงไทยแห่งชุมชนบูจิ.....	22
ภาษาของ “ญี่ปุ่น” ในถ้อยคำคนไทย.....	28
บทสรุป.....	32
เอกสารอ้างอิง.....	34

“นรกคนปลาคีบหรือสวรรค์คนอาทิตย์อุทัย”:
ทัศนะว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงไทยในญี่ปุ่น

(Japan, Land of Heaven or Hell?:

Of Human Rights and Thai Sex Workers in Japan)¹

ศุวิธา สมุทรกุลปรีดิ์

พัฒนา กิติยาษา²

บทนำ

เมื่อประมาณกลางเดือนกันยายน พ.ศ. 2543 องค์การพิทักษ์สิทธิมนุษยชน (Human Rights Watch-HRW) ซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานด้านสิทธิมนุษยชนระดับโลกได้เปิดเผยรายงานการวิจัยเรื่อง “คืนความยุติธรรม: หญิงไทยที่ถูกกดขี่เป็นทาสหนี้ในญี่ปุ่น (*Owed Justice: Thai Women Trafficked into Debt Bondage in Japan*)” (HRW 2000a) ผ่านทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและสื่อมวลชนแขนงต่างๆ ทั่วโลก คณะนักวิจัยของ HRW ได้ใช้เวลามากกว่า 6 ปี (1994-1999) ศึกษาประเด็นปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ขบวนการค้ามนุษย์ผู้หญิงข้ามชาติ การค้าประเวณี รวมทั้งสภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้หญิงไทยที่ทำงานบริการในสถานบริการในต่างประเทศญี่ปุ่นอย่างเป็นระบบ โครงการวิจัยดังกล่าวได้หยิบยกเอาประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงไทยที่ทำงานขายบริการทางเพศในประเทศญี่ปุ่นมาเป็นเนื้อหาสำคัญ ทั้งยังได้นำเสนอมาตรการทางกฎหมาย นโยบายและแนวทางปฏิบัติสำหรับรัฐบาลไทย รัฐบาลญี่ปุ่นและหน่วยงานของรัฐบาลและองค์กรพัฒนาเอกชนนานาชาติที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมมือกันหาทางป้องกันและแก้ไขปัญหาการล่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนข้ามชาติดังกล่าว

ในกรณีของรัฐบาลไทย ทาง HRW ได้ให้คำแนะนำแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือการลักลอบค้าหญิงและหลอกลวงหญิงไทยไปทำงานในสถานบริการทางเพศที่ประเทศญี่ปุ่นดังนี้

¹บทความนี้เป็นงานต้นฉบับในการสัมมนาทางวิชาการระดับชาติทางสังคมวิทยา ครั้งที่ 1 เรื่อง “สถานการณ์ของงานวิจัยเกี่ยวกับทาสการค้าการบริการข้ามชาติของสังคมไทย” จัดโดยคณะกรรมกรวิจัยแห่งชาติ (สทศ) และมูลนิธิ (สทศ) สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒ โรงแรมมิราเคิลแกรนด์ คอนเวนชั่น, กรุงเทพมหานคร, 15-16 ธันวาคม 2543.

²อาจารย์ประจักษ์และหัวหน้าสาขาวิชาศึกษาทั่วไป สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี อีเมลของ: jinghwa@ccs.sut.ac.th โทรศัพท์ 044-224212; โทรสาร 044-224205; E-mail: smutrye@ccs.sut.ac.th

³อาจารย์ในสาขาวิชาศึกษาทั่วไป สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี อีเมลของ: jinghwa@ccs.sut.ac.th โทรศัพท์ 044-224364; โทรสาร 044-224203; E-mail: potana@ccs.sut.ac.th

1. ขยายและปรับปรุงบริการด้านต่างๆ สำหรับหญิงผู้ถูกต่อทวงจากประเทศไทยไป ขาอยู่ในญี่ปุ่นเพื่อจะอำนวยความสะดวกให้หญิงเหล่านี้สามารถเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนและค่า ชดใช้ได้ในประเทศญี่ปุ่น รับประกันว่าจะได้รับการส่งตัวกลับประเทศอย่างปลอดภัย ตลอดจนกระทำการให้หญิงเหล่านี้ได้รับการทางสังคมที่เหมาะสมเมื่อเดินทางกลับ ถึงประเทศไทย
2. ปรับปรุงกระบวนการปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายเพื่อป้องกันและลดโทษการล่อ ลวงค้ามนุษย์ที่เดินทางออกไปจากประเทศไทย รวมทั้งความพยายามที่จะปราบปราม การสมรู้ร่วมคิดของเจ้าหน้าที่ในความคิดดังกล่าว
3. กระทำการเพื่อลดจุดอ่อนที่หญิงและเด็กต้องตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์โดยง่าย ด้วย การขยายโอกาสการศึกษาและการมีงานทำในประเทศ ช่วยเสริมสร้างให้สามารถปก ปิกรักษาสิทธิของตนในฐานะคนงานในต่างประเทศ
4. คุ้มครองสิทธิของสตรีในการเคลื่อนย้ายและเดินทางไปต่างประเทศ
5. ให้ความสนใจความเข้าใจจุดอ่อนที่หญิงชาวไทยถูกเขาและสตรีอพยพถูกหลอกลวง นำไปขายโดยง่ายและช่วยอำนวยความสะดวกให้มีการส่งตัวกลับประเทศอย่างปลอดภัย เมื่อมีการหลอกลวงไปขาย
6. ให้สัตยาบันอนุสัญญาระหว่างชาติที่เกี่ยวข้อง รวมถึงอนุสัญญาว่าด้วยทาส อนุสัญญาเสริมว่าด้วยการยกเลิกทาส การค้าขายทาส การตั้งองค์การและการปฏิบัติ ใดๆ เหมือนกับทาสเป็นทาส อนุสัญญาว่าด้วยสถานภาพของผู้อพยพ พิธีสารว่าด้วย สถานภาพของผู้อพยพ อนุสัญญาว่าด้วยการลดจำนวนคนไร้สัญชาติและอนุสัญญา ระหว่างประเทศเพื่อการคุ้มครองสิทธิแรงงานข้ามถิ่นและครอบครัว ยกเลิกข้อสงวนที่มี ในมาตรา 7 ในอนุสัญญาสิทธิเด็ก ด้วยวิธีการนี้ จะเป็นการยอมรับสิทธิของเด็กทุกคนในอันที่จะได้จดทะเบียนเกิดและได้มีสัญชาติใดสัญชาติหนึ่ง (HRW 2000b:14)

ในกรณีของรัฐบาลญี่ปุ่น HRW ได้ให้คำแนะนำในการป้องกันและแก้ไขปัญหาสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงไทยถูกหลอกล่อหรือลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายและการค้ามนุษย์ในประเทศไทย รวมทั้งดูแลเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนในสถานบริการทางเพศและสถานเริงรมย์ในญี่ปุ่นภายใต้ อิทธิพลของขบวนการอาชญากรรมได้ค้นข้ามชาติดังต่อไปนี้

1. ต้องมีการสอบสวน นำส่งฟ้องศาลและลงโทษผู้กระทำผิดฐานลักลอบนำคนไปขาย และ/หรือทำให้คนตกอยู่ในภาวะจำยอมอย่างเขาจริงเขาจัง โดยกำหนดบทลงโทษ ทหนักที่สาสมกับความร้ายแรงในการกดขี่ที่ส่งละเมิดรวมทั้งกระทำต่อทาส และสม กับเป็นโทษหนักเพื่อระงับยับยั้งไม่ให้เกิดการกดขี่ล่วงละเมิดเช่นนั้นอีกต่อไป ต้อง

ไม่ปล่อยให้สถานภาพการเป็นผู้เข้าเมืองโดยไม่มีเอกสารรับรองของผู้ตกเป็นเหยื่อการลักลอบค้าหญิงเป็นอุปสรรคใดๆ ในการสอบสวนหรือการตัดสินใจพิจารณาคดีการละเมิดกฎหมายแรงงานและความผิดอื่นๆ

2. แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้องรวมทั้งกฎหมายคนเข้าเมืองให้ผู้ตกเป็นเหยื่อการลักลอบค้าหญิงและ/หรือตกอยู่ในภาวะ[ภาวะ]จำยอมได้รับยกเว้นไม่ต้องถูกดำเนินคดีหรือต้องโทษในคดีอาญาอื่นๆ หรือเนื่องจากสถานภาพผิดกฎหมายอันเป็นผลโดยตรงมาจากการถูกล่วงละเมิดสิทธิ แม้จำเป็นต้องมีการส่งตัวหญิงเหล่านี้กลับประเทศ แต่มาตรการของไทยก็ตี รวมถึงการคัดตัวรอการส่งตัวกลับก็ตี ควรจะเพิกถอนเสีย

3. ให้พนักงานสอบสวนและผู้ตกเป็นเหยื่อและ/หรือผู้ตกอยู่ในภาวะ[ภาวะ]จำยอมจะได้รับโอกาสเรียกคำขอขงการถูกล่วงละเมิดต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับคน โดยอำนวยความสะดวกให้หญิงเหล่านี้สามารถเรียกคำคืนโทษทดแทนความเสียหาย ค่าจ้างที่ขี้ดไว้และการใช้คืน

4. คุ้มครองรักษาความปลอดภัยให้ผู้ตกเป็นเหยื่อการลักลอบค้าหญิงและ/หรือผู้ตกอยู่ในภาวะ[ภาวะ]จำยอมด้วยมาตรการซึ่งมีบทคุ้มครองอย่างแน่นหนาและให้สิทธิขอสี่กัก

5. จัดการให้ผู้ตกเป็นเหยื่อและ/หรือผู้ตกอยู่ในภาวะ[ภาวะ]จำยอมได้รับบริการต่างๆ ของรัฐที่จำเป็นรวมทั้งมีที่พักเหมาะสมและได้รับการรักษาพยาบาล

6. แก้ไขเพิ่มเติมระเบียบการในการควบคุมตัวและการพิจารณาคดีทั้งในระบบศาลอาญาและระบบตรวจคนเข้าเมือง เพื่อให้ผู้ถูกควบคุมตัวได้มีสิทธิตามที่ระบุไว้ในข้อปฏิบัติสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศอำนวยความสะดวกให้มีการติดตามผลอย่างเป็นเอกภาคในด้านกระบวนการพิจารณาคดีและสภาพการณ์อื่นๆ และต้องได้สวนอย่างละเอียดถี่ถ้วนทันทีที่มีข้อกล่าวหาเกี่ยวกับการประทุษร้าย

7. ให้สัตยาบันอนุสัญญาระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องรวมถึงอนุสัญญาที่เกี่ยวกับเรื่องทาส อนุสัญญาเสริมว่าด้วยการขกเลิกทาส การค้าทาสและองค์การสถาบันหรือการปฏิบัติใดๆ ที่มีลักษณะเหมือนการเป็นทาส อนุสัญญาขององค์การแรงงานโลกว่าด้วยการขกเลิกแรงงานบังคับ ฉบับที่ 105 และอนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยความคุ้มครองสิทธิของแรงงานข้ามถิ่นและครอบครัว (HRW 2000b:9-13)

ปฏิญญาขอได้ของรัฐบาลทั้งสองประเทศต่อรายงานการศึกษาของ HRW เป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างยิ่ง ในขณะที่พวกเขาไม่ทราบเท่าที่ที่ชัดเจนของรัฐบาลไทยต่อคำแนะนำของ HRW แต่ท่าทีของรัฐบาลญี่ปุ่นต่อหลักการศึกษและข้อเสนอแนะของ HRW ชัดเจนอย่างยิ่ง กล่าวคือ เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2543 สำนักข่าวสารญี่ปุ่น หน่วยงานหลักด้านประชาสัมพันธ์และข้อมูลข่าวสารของสถาน

เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทยได้ออกแถลงการณ์ตอบโต้รายงานของ HRW ทางสื่อมวลชนที่มีเนื้อหาที่สะท้อนจุดอ่อนของรัฐบาลญี่ปุ่นต่อปัญหาสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงไทยที่ทำงานบริการทางเพศในญี่ปุ่นว่า “...HRW ได้เผยแพร่รายงานเกี่ยวกับการค้าหญิงไทยเข้าประเทศญี่ปุ่น...อ้างว่ารัฐบาลญี่ปุ่นยังคงไม่ตั้งใจจะดำเนินขั้นตอนเป็นรูปธรรมเพื่อทบทวนและประเมินผลการจัดการปัญหา...แม้ผู้หญิงที่ถูกลักลอบมาจากประเทศไทยนั้น เกือบทั้งหมดล้วนทนทุกข์ทรมานจากภาระหนี้สินผูกมัดและการทารุณกรรมอื่นๆ ในประเทศญี่ปุ่น...สถานเอกอัครราชทูตไม่สามารถเห็นด้วยกับบทสรุปของรายงานฉบับนี้ที่ว่า ‘รัฐบาลญี่ปุ่นไม่ตอบสนอง’ เพราะรายงานฉบับนี้มีได้นำกระบวนการความพยายามของรัฐบาลญี่ปุ่นที่ผ่านมามาร่วมประกอบพิจารณาแค่อย่างผิวเผิน” (สำนักข่าวสารญี่ปุ่น, Press Release, 26 ตุลาคม 2543)¹

แถลงการณ์ตอบโต้ผ่านสื่อมวลชนฉบับดังกล่าวยังชี้ให้เห็นด้วยว่า ผลการศึกษา ข้อสรุปและข้อเสนอแนะของ HRW ในการหามาตรการเพิ่มโอกาสสำหรับคนต่างชาติดังกล่าวที่พนักงานอาจถูกบังคับตามกฎหมายเพื่อทำงานท่า และนโยบายการตรวจคนเข้าเมืองที่เข้มงวดมากขึ้นของญี่ปุ่นเป็นการสร้างโอกาสแก่กระบวนการนายหน้าในการจัดส่งและทำงานของคนเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย “ล้วนแต่ไม่เข้าประเด็นทั้งสิ้น [เพราะ] ต้นเหตุของการเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายและการลักลอบค้ามนุษย์เกิดจากความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและปัญหาความยากจนในประเทศต้นทาง และยังเห็นว่าการจัดการปราบปรามองค์กรอาชญากรรมและการรณรงค์เพื่อเผยแพร่ให้มีความเข้าใจในกลุ่มผู้เสี่ยงกับการเป็นเหยื่อคือสิ่งสำคัญที่สุดในการดำเนินมาตรการจัดการขบวนการลักลอบค้ามนุษย์...” (เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน)

พจนานุกรมเข้าใจว่า การตอบโต้อย่างรุนแรงและตรงไปตรงมาของสถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทยต่อรายงานของ HRW ข้างต้นนี้สะท้อนให้เห็นทัศนคติและจุดยืนต่อประเด็นปัญหาเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน การลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย และการหลอกลวงผู้หญิงไทยไปค้าบริการทางเพศในญี่ปุ่นหลายประการ ได้แก่

ประการแรก ในขณะที่ HRW มองเห็นว่าการลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย การหลอกลวงผู้หญิงไทยไปค้าบริการทางเพศในญี่ปุ่น รวมทั้งความทุกข์ทรมานและทารุณกรรมต่างๆ ที่ผู้หญิงไทยต้องเผชิญในประเทศญี่ปุ่นเป็นปัญหาหรือเรื่องสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรง แต่รัฐบาลญี่ปุ่นปฏิเสธและเลี่ยงไม่กล่าวถึงคำว่า “สิทธิมนุษยชน” อย่างตรงไปตรงมา ในแถลงการณ์ต่อสื่อมวลชน (ภาคภาษาไทย) ฉบับลงวันที่ 26 ตุลาคม 2543 ที่มีความยาว 3 หน้ากระดาษ A4 ใช้คำว่า “สิทธิมนุษยชน” ที่

¹เมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2543 ศูนย์โคธิซึ ฟุโนยามะจากสถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทยได้ส่ง Press Release จำนวน 3 แผ่น ผ่านทางโทรสารถึงศูนย์จัดการนบชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี โดยระบุอย่างชัดเจนว่าเป็น “เอกสารกำหนดข้อเท็จจริง” ต่อมาทางสถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นจึงได้ส่งหนังสือ “ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น ๕๐๐ ปี” (ไฉนะโอะและโตะชิเงรุ 2542[2530]) มาให้ทางมหาวิทยาลัยเพิ่มเติมอีกจำนวน 10 แผ่น พจนานุกรมขอขอบพระคุณทางสถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทยไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

นับได้หรือไม่ก็แหล่งคือ ใช้ในประโยคที่ว่า “ประเทศญี่ปุ่นตระหนักถึงความจำเป็นในการเคารพสิทธิมนุษยชนของบุคคลที่ถูกลักลอบค้า ตลอดจนใส่ใจด้านมนุษยธรรมด้วย” (สำนักข่าวสารญี่ปุ่น. *Press Release*. 26 ตุลาคม 2543, หน้า 2) และชื่อเรียกหน่วยงานของ HRW ที่ทางสำนักข่าวสารญี่ปุ่นแปลว่า “องค์กรติดตามสิทธิมนุษยชน” ดูเหมือนว่าจุดยืนของรัฐบาลญี่ปุ่นที่แสดงออกผ่านสำนักข่าวสารญี่ปุ่นหรือสถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทยก็คือ มองเห็นว่าพื้นฐานของปัญหาดังกล่าวไม่ใช่เรื่องสิทธิมนุษยชน แต่เป็นเรื่องความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและความยากจนของคนไทยและประเทศไทย ซึ่งเป็นประเทศพัฒนา ปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ต้องจัดการแก้ไขกันที่ประเทศไทยเป็นสำคัญ

ประการที่สอง เมื่อไม่ยอมรับอย่างตรงไปตรงมาว่าปัญหาการละเมิดและทารุณกรรมต่างๆ ที่ผู้หญิงไทยที่ทำงานบริการทางเพศในประเทศญี่ปุ่นเป็นปัญหาสิทธิมนุษยชนมาตั้งแต่ต้น ผู้หญิงไทยในสาขาของรัฐบาลญี่ปุ่นที่เข้ามาทำงานดังกล่าวจึงตกเป็นผู้ถูกลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น ดังนั้น จึงเป็นเรื่องปวงกร (แปลว่า ไม่เข้าประเด็น) ที่จะไปพูดถึงเรื่องสิทธิพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ สิทธิของคนงานหรือแรงงานต่างชาติ หรือสิทธิอื่นใดทั้งสิ้น กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ผู้หญิงไทยและผู้หญิงต่างชาติที่ตกอยู่ในสภาพดังกล่าวในสาขาของรัฐบาลญี่ปุ่นนั้น นอกจากจะมีความผิดตามกฎหมายแล้ว ยังไม่อยู่ในสถานภาพของบุคคลที่จะดำรงความเป็นมนุษย์ได้ผล เมื่อผู้หญิงเหล่านั้นไม่ได้อยู่ในฐานะของมนุษย์ พวกเขาจะเป็นอะไร เป็นเพียงสินค้า拋售 ความใคร่หรือคนต่างด้าวที่ถูกลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมายและสร้างปัญหาที่เชื่อมโยงต่อภาพลักษณ์และชื่อเสียงของประเทศ หรือพวกเขาเป็นอะไร ประเด็นปัญหาเหล่านี้เป็นเรื่องที่พวกเขาจะนำมาพิจารณาอีกต่อไป

ประการที่สาม มุมมองที่แตกต่างกันระหว่าง HRW กับสำนักข่าวสารญี่ปุ่นต่อปัญหาข้างต้น (นำเสียดายที่พวกเราไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับปฏิบัติการต่อรายงานของ HRW จากรัฐบาลไทยอย่างเป็นทางการ) ได้สะท้อนให้เห็นถึงความคิดพื้นฐาน อุคมการณ์ ทัศนคติและแนวปฏิบัติว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในวัฒนธรรมตะวันตกกับทัศนคติวันออกบางประเทศ เช่น ญี่ปุ่น พวกเราไม่ต้องการใช้กรณีของญี่ปุ่นเป็นตัวแทนของวัฒนธรรมตะวันตกในกรณีนี้ แต่ต้องการจะชี้ให้เห็นว่า ในทัศนะของวัฒนธรรมตะวันตกแล้ว สิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องสากล เป็นเรื่องที่ทุกคน ทุกรัฐบาล ทุกประเทศจะต้องให้การยอมรับโดยเฉพาะสิทธิพื้นฐานต่างๆ ของมนุษย์ที่ระบุไว้ในกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง แต่สำหรับญี่ปุ่นแล้ว บางเรื่องบางประเด็นก็ไม่อาจจะได้เกณฑ์สากลที่ตะวันตกเป็นผู้กำหนดเข้ามาคัดค้านได้ อะไรที่จะได้รับการนิยามว่าเป็นปัญหาสิทธิมนุษยชนหรือไม่ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับรายงานของ HRW หรือหน่วยงานจากตะวันตกมานี้หรอก สำนักข่าวสารญี่ปุ่นไม่พอใจอย่างเห็นได้ชัดต่อผลการศึกษาของ HRW ที่ไม่ได้เน้นเอาความพยายามของรัฐบาลญี่ปุ่นซึ่งได้ผลักดันนโยบายและให้การสนับสนุนงบประมาณต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนเข้าไปประกอบการพิจารณาด้วย

ประการที่สี่ การที่สำนักข่าวสารญี่ปุ่นระบอบออกมาอย่างชัดเจนว่า ปัญหาการลักลอบเข้าเมือง ปัญหาขบวนการค้ามนุษย์และชะตากรรมของผู้หญิงบริการทางเพศของไทยในญี่ปุ่นนั้น มีพื้นฐานมาจากความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและความยากจนในประเทศต้นทาง หรือประเทศไทย พวกเขามองเห็นว่า ทักษะดังกล่าวไม่น่าจะเป็นผลมาจากการทำความเข้าใจและเข้าถึงพื้นฐานปัญหาข้างต้นอย่างแท้จริง พวกเราผู้ศึกษาก็เหมือนกับว่า ผลการศึกษาของ HRW กล่าวหารัฐบาลญี่ปุ่นและรัฐบาลไทยว่ายังไม่อาจแก้ปัญหาสิทธิมนุษยชนในกรณีนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่สำนักข่าวสารญี่ปุ่นกลับออกมาจี้ว่าด้วยว่า ปัญหาผู้ที่ประเทศไทย ไม่ใช่เรื่องของกรณีละเมิดสิทธิมนุษยชนในญี่ปุ่นเลย เป็นเรื่องของคนยากจนที่ไม่มีอะไรจะกินแล้วยังโลกแฉะแฉะ ดังนั้นจึงถูกหลอก หรือไม่ก็เต็มใจที่จะเดินทางไปทำงานขายตัวที่ญี่ปุ่นเอง พวกเราคิดว่าทักษะแบบนี้มันข้างต้นนี้ ไม่สร้างสรรค์และไม่ได้ช่วยให้การทำความเข้าใจและการลงมือทำงานแก้ไขปัญหาคืออย่างใด

ในบทความชุดนี้ พวกเรานำเสนอผลการศึกษามานุษยวิทยาเกี่ยวกับชีวิตและชุมชนของคนงานไทยในประเทศญี่ปุ่นเพื่อตอบโต้ข้อกล่าวหาของสำนักข่าวสารญี่ปุ่น รวมทั้งชี้ให้เห็นด้วยว่า ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงไทยในญี่ปุ่นทั้งของสำนักข่าวสารญี่ปุ่นเองและมุมมองแบบสากลนิยมของ HRW ควรจะได้รับการตรวจสอบและทบทวนอย่างรอบคอบ พวกเราเชื่อว่า การนำเสนอปัญหาสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงไทยที่ทำงานบริการทางเพศในญี่ปุ่นควรจะได้รับการศึกษาในบริบททางสังคมวัฒนธรรมทั้งของประเทศต้นทางและปลายทาง พวกเราพยายามตรวจสอบความคิดทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นเกี่ยวกับผู้หญิงต่างชาติที่ทำงานบริการทางเพศในญี่ปุ่น ขณะเดียวกันก็พยายามหาคำตอบด้วยว่า อะไรที่เป็นมันดั่งสิ่งที่ดึงดูดให้สาวไทยไปตกกระกำลำบากในแดนปลาดิบ

ประเด็นสำคัญที่พวกเรานำเสนอในบทความชุดนี้ก็คือ แทนที่จะตั้งคำถามว่าสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องสากลหรือเฉพาะวัฒนธรรมเฉพาะท้องถิ่น พวกเรามองเห็นว่าการทำงานเข้าใจประเด็นปัญหาสิทธิมนุษยชนที่ละเอียดอ่อนจำเป็นคืออาศัยวิธีคิดและมุมมองที่ละเอียดอ่อน การเน้นเฉพาะประเด็นทางกฎหมายระหว่างประเทศ (เช่น ทักษะและข้อเสนองานของ HRW) หรือการปฏิเสธว่ามีกรณีละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงไทยที่ทำงานในสถานบริการทางเพศในญี่ปุ่น หรือการลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายและการค้ามนุษย์เป็นปัญหาของประเทศต้นทาง (เช่น จุดยืนของสำนักข่าวสารญี่ปุ่น) ย่อมไม่อาจช่วยให้หน่วยงานหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาได้เข้าถึงและมองเห็นปัญหาอย่างใกล้ชิดเพียงพอ

พวกเรานำเสนอมุมมองปัญหาสิทธิมนุษยชนจากมิติทางชาติพันธุ์วิทยาโดยยึดเอาบริบททางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมทั้งของไทย ญี่ปุ่นและตะวันตกที่เกี่ยวข้องกับการลักลอบเข้าเมือง การลักลอบค้ามนุษย์และชะตากรรมของผู้หญิงไทยที่ทำงานบริการทางเพศในประเทศญี่ปุ่นเป็นสิ่งสำคัญ พวกเราเชื่อว่าปัญหาสิทธิมนุษยชนในกรณีนี้น่าจะเกิดจากวัฒนธรรมทางเพศที่เน้นผู้ชายเป็นศูนย์กลางและกระบวนการสร้างความเป็นอื่น (otherness) และความเป็นชายขอบ (marginality)

ให้กับแรงงานต่างชาติ โดยเฉพาะหญิงบริการในสังคมญี่ปุ่น ขณะเดียวกันก็ถูกหล่อเลี้ยงด้วยการผลิตซ้ำของมายาภาพ (illusion/fantasy) ที่ว่าญี่ปุ่นเป็นแดนสวรรค์และเป็นแหล่งจุดทองของผู้หญิงไทยที่ถูกหลอกล่ออย่างค่อนแคะในสังคมไทย การใช้มาตรฐานทางกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่มีรากฐานมาจากอุดมการณ์และวิธีคิดของวัฒนธรรมตะวันตกมาเป็นเครื่องมือหลักในการพิจารณาปัญหาจึงเป็นการเลือกมองปรากฏการณ์เพียงบางด้านเท่านั้น

วิพากษ์รายงานของ HRW:

สิทธิมนุษยชนเป็นประเด็นปัญหาสากลหรือกรณีเฉพาะวัฒนธรรม

รายงานการวิจัยของ HRW เรื่อง “คืนความยุติธรรม: หญิงไทยผู้ถูกถ่วงงวนเป็นทาสหนี้ในญี่ปุ่น (Owed Justice: Thai Women Trafficked into Debt Bondage in Japan)” นับได้ว่าเป็นผลการศึกษารายงานที่เป็นทางการที่ให้รายละเอียดอย่างครอบคลุม เปิดโปงประเด็นปัญหาสิทธิมนุษยชนที่ผู้หญิงไทยที่ทำงานในสถานบริการทางเพศในญี่ปุ่นต้องเผชิญ ชีวิตและชะตากรรมของพวกเธอรวมทั้งนัยซ่อนนอกลงและข้อเสนอแนะทั้งในการห้ามปรามป้องกัน แก้ไขปัญหาในทางปฏิบัติและในการหาทางออกในระดับนโยบายอย่างชัดเจนมากที่สุดเท่าที่พวกเราได้ติดตามจากผลการศึกษารายงานนี้ หนังสือหรือรายงานต่างๆ ในรอบหลายปีที่ผ่านมามี ถ้าหากพิจารณารายงานเล่มนี้จากมุมมองของนักเรียนทนายมาฆุญชวิทย์ พวกเราขอชมรับอย่างจริงใจว่านี่คือ งานเขียนทางชาติพันธุ์วิทยาว่าด้วยปัญหาสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงไทยในญี่ปุ่นที่โดดเด่นมากที่สุดเล่มหนึ่ง คณะผู้วิจัยของ HRW ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับประวัติชีวิต กระบวนการ ชะตากรรมและสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งในประเทศไทยที่เป็นต้นทางและประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเป็นประเทศปลายทาง พวกเราเชื่อว่าไม่มีนักวิจัยทั้งที่เป็นคนไทย คนญี่ปุ่นหรือชาติใดคณะใดทุ่มเทและเอาใจใส่จริงจังในการติดตามปัญหาดังกล่าวอย่างทุ่มเทเท่ากับคณะทำงานของ HRW มากจนเลย

รายงานเล่มนี้ประกอบด้วยเนื้อหาสำคัญทั้งหมด 12 บท ได้แก่ 1. บทสรุป (summary); 2. ข้อเสนอแนะประการสำคัญ (key recommendations); 3. บริบทแวดล้อม (context); 4. ประวัติชีวิต (profiles); 5. มาตรฐานกฎหมายสากลว่าด้วยการลักลอบค้าผู้หญิง (international legal standards on trafficking in women); 6. คัดเลือกคดีที่เมืองไทย-นำไปขายที่เมืองญี่ปุ่น (recruited in Thailand-sold in Japan); 7. เสืออสังญาทาสในสถานบาร์ (servitude in the “snack bars”); 8. เนรเทศในฐานะที่เป็นคนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย (deportation as illegal aliens); 9. การตอบสนองจากรัฐบาลญี่ปุ่น (response of the Japanese government); 10. การตอบสนองจากรัฐบาลไทย (response of the Thai government); 11. การตอบสนองจากนานาชาติ (international response); และ 12. ข้อเสนอแนะ (recommendations)

HRW ได้เปิดเผยถึงวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัยประเด็นปัญหาดังกล่าวอย่างชัดเจนว่าการนำเสนอปัญหาสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงไทยที่ถูกหลอกล่อให้ตกเป็นทาสหนี้ในสถานบริการทาง

เทศในญี่ปุ่นนั้นเป็นการถ่วงละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรง กรณีนี้ไม่ใช่การย้ายถิ่นหรือเดินทางไปทำงานทำต่างประเทศแบบที่พบเห็นอยู่ทั่วไป แต่เป็นการหลอกลวง ช่มชู้ บังคับและเอาใจเอาเปรียบที่มีค่าต่างๆ ทั้งในประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่นเข้าร่วมอย่างเป็นทางการ มีการจัดการและดำเนินการทุกอย่างแบบเปิดเผย โดยที่ผู้หญิงที่ตกเป็นเหยื่อไม่มีทางเลือกหรือต่อรองได้เลย กระบวนการทั้งหมดนี้คือการค้าคนหรือการค้าทาสสมัยใหม่ที่เต็มไปด้วยความลับซับซ้อนซ่อนเงื่อน ดังที่ทาง HRW ได้ให้คำอธิบายว่า

“การค้าคนซึ่งเป็นการจัดส่งนำมุษย์ไปขายเพื่อเอาใจเอาเปรียบแรงงาน...ผิดกฎหมายแต่ก็ทำกำไรมหาศาล เป็นเหตุอาชญากรรมด้านสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นทั่วโลก ซึ่งหมายถึงว่ามีผู้ตกเป็นเหยื่อหลายแสนคนในแต่ละปี นับรวมถึงหญิงไทยเป็นพันๆ คนที่ถูกนำไปขายเป็นทาสหนีในญี่ปุ่น พวกคนกลางจัดหางานและการเดินทางให้กับหญิงเหล่านี้ไว้รับหลอกลวงข้อ โกงและบีบบังคับส่งหญิงเหล่านี้ไปทำงานในสภาพการทำงานที่กดขี่ล้าละเมิดพวกเธออย่างรุนแรง โดยพวกเธอจะต้องชำระหนี้จำนวนมหาศาลให้หมดเสียก่อนถึงจะได้รับค่าจ้างหรือเป็นไทแก่ตัว ระหว่างเป็นหนี้พวกเธอตกอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลตลอดเวลา ถูกบังคับให้รับแขกไม่เลือกหน้าร่วมทั้งตอบสนองความเรียกร้องต้องการทุกอย่างของลูกค้า ใครไม่เชื่อฟังอาจถูกปรับ ถูกทำร้าย ตบตีหรือแม้กระทั่งถูกขายต่อให้ตกอยู่ในภาวะหนี้สินที่หนักขึ้น การหลบหนีทำให้ยากและอันตรายรวมทั้งอาจถูกแก้เผ็ดด้วยวิธีการรุนแรง” (HRW 2000b:2)

รายงานเล่มนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงปณิธานและอุทิศศาสตร์ในการทำงานด้านสิทธิมนุษยชนที่ทาง HRW ได้ยึดถือมาช้านานตลอดหน้าประวัติศาสตร์ขององค์กร นั่นคือ หัวใจของ HRW ที่เรียกว่า “การเปิดโปงอย่างน่าเชื่อถือ” (reliable disclosures) นับตั้งแต่การก่อตั้งองค์กรในปี พ.ศ. 2522 HRW เป็นองค์กรเอกชนที่ประกาศตัวอย่างชัดเจนว่าจะอุทิศตัวเพื่อปกป้องสิทธิมนุษยชนของเพื่อนมนุษย์ทั่วโลก สันหัดเคียงข้างเหยื่อและนักกิจกรรมทางด้านสิทธิมนุษยชนเพื่อป้องกันทางเลือกปฏิบัติ ที่กีดกันข่มเหงทางทางการเมือง ปกป้องเพื่อนมนุษย์จากทารุณกรรมในช่วงสงคราม และป่าผู้กระทำความผิดกลางโทษ นอกจากนี้ HRW ยังทำหน้าที่ศึกษา วิจัยและเฝ้าตรวจการละเมิดสิทธิมนุษยชนและยื่นข้อเรียกร้องของผู้กระทำความผิด ท้าทายและกระตุ้นให้รัฐบาลและผู้มีอำนาจยุติการกระทำผิดทั้งปวงและปฏิบัติตามกฎหมายว่าด้วยสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ รวมทั้งส่งเสริมให้สาวรณชนและประชาคมนานาชาติมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนสิทธิมนุษยชนเพื่อนมนุษย์ชาติทั้งปวง (HRW 2000a) รายงานการศึกษาเรื่องปัญหาสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงไทยที่ถูกหลอกลวงไปทำงานขายบริการทางเพศในประเทศญี่ปุ่นของ HRW จึงเป็นผลงานที่ตอบสนองปณิธานและอุทิศศาสตร์ข้างต้นอย่างไม่มีปัญหา รายงานชิ้นนี้คือความพยายามในการเปิดโปงและ

เปิดเผยข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกรณีที่เกิดขึ้นนี้ให้กับสาธารณชนทั่วโลกได้ร่วมกันรับรู้ ขณะเดียวกันก็มุ่งเป้าหมายของการศึกษาไปที่การตรวจสอบ กระตุ้นและเสนอแนะให้รัฐบาลและหน่วยงานที่รับผิดชอบได้ตระหนักและลงมือทำงานเพื่อแก้ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนดังกล่าวนี้ได้อย่างจริงจัง

ผู้หญิงไทยถูกกักขัง หลอกหลวงและนำไปขายเป็นทาสในอุตสาหกรรมเพศพาณิชย์ของญี่ปุ่น รวมทั้งถูกขายต่อและได้รับการบีบบังคับทางเพศหลายครั้ง โดยเฉพาะเงื่อนไขการบังคับของสัญญาทาสหรือสัญญาารก รวมทั้งการใช้ความรุนแรงควบคุมและจำกัดสิทธิและเสรีภาพของผู้หญิงเหล่านั้นโดยขบวนการอาชญากรรมข้ามชาติและขบวนการอาชญากรรมในประเทศญี่ปุ่น หน่วยงานของ HRW เปิดคดีให้เห็นกระบวนการและบริบทแวดล้อมทั้งหมดอย่างชัดเจน โครและหน่วยงานใดมีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้หญิงไทยที่ตกเป็นเหยื่อคือใคร ทำไมจึงต้องพลัดหลงเข้าสู่เส้นทางนรก กระบวนการคัดค้าน การเตรียมและจัดหาเอกสารเดินทางเข้าญี่ปุ่น เส้นทางเข้าประเทศ เทคนิคและเทคนิคต่างๆ ที่บรรดาคนกลางหรือนายหน้านำมาใช้ ชีวิตและความเป็นอยู่ในระหว่างการทำงานแบบเป็นหนี้สัญญาารก ในกรณีที่ผู้หญิงขังจีนหรือทกบหนีจะเกิดอะไรขึ้น วิธีการควบคุม บังคับทำอย่างไร เท่าที่ผ่านมามีหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องทั้งของไทยและญี่ปุ่นจัดการแก้ไขปัญหาหรือไม่อย่างไร ทางออกของปัญหาควรจะทำอย่างไร ฯลฯ ทั้งหมดนี้เป็นประเด็นหลักที่ทาง HRW ได้นำเสนอในรายงานการศึกษาเล่มนี้อย่างละเอียด

อย่างไรก็ตาม เมื่ออ่านรายงานของ HRW อย่างละเอียดแล้ว พวกเราผู้ถือได้ในพื้นที่ว่ารายงานเล่มนี้มีข้อจำกัดอยู่ในตัวผู้ไม่มีข้อเช่นเดียวกับมีคุณภาพในการนำเสนอปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นมานานแต่ยังไม่มีความชัดเจนในปัญหาอย่างจริงจังเสียที ข้อจำกัดในรายงานของ HRW ที่พวกเรามองเห็นในที่นี้ก็คือ

ประการแรก รายงานเล่มนี้เน้นหนักมิติทางด้านกฎหมายและนโยบายระหว่างประเทศ รวมทั้งฝากความหวังไว้กับกลไกหน่วยงานของทางราชการทั้งของไทยและญี่ปุ่น ทั้งที่ทาง HRW เองก็ดูเหมือนจะรู้ผู้เต็มอกว่าเป็นไปได้อย่างไรนัก ทั้งรัฐบาลไทยและรัฐบาลญี่ปุ่นต่างก็ออกมาชี้แจงว่าแต่ละฝ่ายได้คิดหามาตรการและลงมือทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาอย่างเต็มที่อยู่แล้ว ไม่มีฝ่ายใดหนึ่งมองใจต่อปัญหาที่เกิดขึ้นเลย พวกเราเข้าใจว่าประเด็นทางกฎหมายและนโยบายระหว่างประเทศเป็นส่วนที่อยู่ใต้อาณาเขตความสามารถที่ทาง HRW กระทำได้อย่างเหมาะสม แต่สิทธิมนุษยชนควรจะเป็นเรื่องที่จะละเอียดอ่อนมากกว่าประเด็นและมาตรการทางกฎหมาย ปัญหาสิทธิมนุษยชนไม่อาจอธิบายทั้งหมดด้วยการให้แนวการวิเคราะห์หรือประเด็นทางกฎหมายระหว่างประเทศเพียงลำพัง

ประการที่สอง ดูเหมือนว่ารายงานของ HRW จะละเลยมิติทางด้านสังคมวัฒนธรรมที่เป็นบริบทแวดล้อมและหล่อเลี้ยงปัญหาเหล่านี้ ผู้ สิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องที่มีอยู่จริงในกฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นข้อตกลงร่วมกันในช่วงทศวรรษหลังสงครามโลกครั้งที่สองมานี้เอง แต่วัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตของแต่ละประเทศที่แตกต่างกันนั้นมีความยาวนานกว่านั้นมากนัก นานจนกระทั่งบางครั้งก็ไม่จำเป็นจะต้องสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนที่บัญญัติขึ้นมาภายหลัง การ

พิจารณาพฤติกรรมหรือการกระทำที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนจะต้องพิจารณาในบริบทแวดล้อมและพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และสังคมวัฒนธรรมของปรากฏการณ์ ในขณะที่พวกเขามีข้อมูลเกี่ยวกับความเห็นสาธารณะในประเทศญี่ปุ่นในกรณีของผู้หญิงบริการทางเพศไทยในญี่ปุ่นอย่างจำกัด แต่พวกเขามองเห็นว่า สังคมไทยเอง โดยเฉพาะในบรรดากลุ่มผู้หญิงที่เสี่ยงต่อการถูกล่อลวงก็มักจะเลือกรับเฉพาะข่าวสารของความมั่งคั่งความสำเร็จด้านเงินทองกลับมาจากญี่ปุ่นมากกว่าารุณกรรมและโทษนาฏกรรมของการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรงที่ผู้หญิงไทยในญี่ปุ่นได้รับ (โปรดดู HRW 2000a:67) ประเด็นครั้งนี้น่าสนใจว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น มีเงื่อนไขหรือปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมอะไรบ้างในสังคมไทยที่ผลักดันหรือมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของหญิงไทยเือนใจดังกล่าวว่าจะกลับจับข้อไปกว่าการอธิบายด้วยความอหังการหรืออหังการหรืออหังการประสบความสำเร็จในชีวิตโดยใช้เงินเป็นตัวชี้วัดล้วนๆ

ประการที่สาม รายงานของ HRW ไม่ได้ให้ภาพชีวิตและความเป็นอยู่หรือชุมชนของผู้หญิงไทยที่ผ่านสัญญาารกหรือผ่านกระบวนการถูกละเมิดในญี่ปุ่นมาแบบชัดแจ้งแล้ว พวกเขาเป็นผู้เหลือรอดออกมาได้ คนกลุ่มนี้ใช้ชีวิตแต่ละวันอย่างไร ผู้หญิงไทยจำนวนหนึ่งที่ได้ผ่านสัญญาารกหรือใช้หนี้จนหมดแล้ว เป็นไทแก่ตนแล้ว แต่ได้ตัดสินใจทำงานในสถานบริการต่อไป พวกเขาต้องการใช้ชีวิตและทำงานอยู่ในประเทศญี่ปุ่นต่อไปเพื่อหาเงินส่งกลับบ้าน พวกเขาเห็นว่า HRW ไม่ได้ให้ความสนใจกับปัญหาสิทธิมนุษยชนของกลุ่มผู้หญิงและแรงงานต่างชาติที่มีชีวิตอยู่แบบหลายๆ ช่อนๆ กลุ่มนี้มากนัก พวกเขาเห็นว่าผู้หญิงกลุ่มนี้มีจำนวนมากกว่ากลุ่มที่เพิ่งเดินทางไปถึงและกำลังทำงานรอใช้หนี้ในสัญญาารกอยู่ พวกเขาถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนและเลือกปฏิบัติในการใช้ชีวิตอยู่ในสังคมญี่ปุ่นไม่แพ้ครั้งที่เธออยู่ภายใต้เงื่อนไขสัญญาารก พวกเขาใช้ชีวิตทำงานและเอาตัวรอดอย่างไรในสังคมญี่ปุ่น

ประการที่สี่ HRW เชื่อมมั่นในความเป็นสากลนิยมของอุดมการณ์และแนวปฏิบัติว่าด้วยสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะการอ้างถึงกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง พวกเขาเข้าใจว่า นี่เป็นมาตรการและหลักอ้างอิงสำคัญที่สุดที่ช่วยให้ทุกฝ่ายยอมรับได้ โดยเฉพาะในระดับรัฐบาลที่ต้องอ้างถึงอนุสัญญา พิธีสารหรือกฎหมายต่างๆ ที่แต่ละประเทศได้ทำสัตยาบันไว้ อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่ควรจะต้องคำนึงถึงก็คือ การนิยามหรือตัดสินว่าอะไรเป็นปัญหาสิทธิมนุษยชนหรือไม่นั้น ควรจะคำนึงถึงพื้นฐานทางสังคมวัฒนธรรมและอุดมการณ์ของกลุ่มคนหรือประเทศที่เกี่ยวข้องด้วย ชูประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนคนที่ระบุไว้ในกฎหมายนานาชาติ แต่ HRW ควรจะระลึกถึงคำว่า "สิทธิมนุษยชน" เป็นผลผลิตของความคิด อุดมการณ์และวัฒนธรรมตะวันตก ในบางครั้งแม้กรณีสิทธิมนุษยชนก็สามารถถูกใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองของประเทศมหาอำนาจตะวันตกได้เช่นกัน

อย่างไรก็ตาม โดยหลักการและโดยภาพรวมแล้ว พวกเรเห็นด้วยกับปณิธานและยุทธวิธีของ HRW แม้ว่าจะมีข้อจำกัดดังที่กล่าวมานี้ พวกเราพยายามจะนำเสนอต่อไปว่า ถ้า HRW นั้น

เรื่องสิทธิมนุษยชนจากมติของกฎหมาย นโยบาย และมาตรการระหว่างประเทศ การศึกษาและวิเคราะห์สิทธิมนุษยชนจากมิติทางสังคมวัฒนธรรมของแต่ละประเทศที่เกี่ยวข้องน่าจะช่วยเสริมให้กระบวนการทำความเข้าใจที่มา รากเหง้า และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องของปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนดังกล่าวได้อย่างลึกซึ้งและเติมเต็มซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้น

ชีวิตและร่างกายของคนอื่นและความเป็นอื่น

ในพื้นที่ชายขอบของสังคมญี่ปุ่น

สำนักข่าวสารญี่ปุ่น ได้ให้ข้อมูลตัวเลขล่าสุดเกี่ยวกับคนไทยในญี่ปุ่น รวมทั้งกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในญี่ปุ่นอย่างผิดกฎหมายและผู้หญิงไทยที่ทำงานในสถานบริการทางเพศว่า “ชาวไทยที่เดินทางเข้าประเทศญี่ปุ่นในปี พ.ศ. 2543 มีจำนวน 64,246 คน เพิ่มมากกว่าปีก่อนหน้าร้อยละ 18 จำนวนคนไทยที่พำนักอยู่ในประเทศญี่ปุ่นอย่างผิดกฎหมายลดลงโคตรคอต จากการประเมินของกรมตรวจคนเข้าเมือง ณ วันที่ 1 มกราคม 2543 มีคนไทยที่พำนักอยู่ในญี่ปุ่น 23,503 คน ตัวเลขนี้ลดลง 6,562 คน (ประมาณร้อยละ 22) จากจำนวน 30,065 คน ณ วันที่ 1 มกราคม 2542 และเป็นกาตรลดลงถึง 31,880 คน (ประมาณร้อยละ 58) จากยอดสูงสุด 55,383 คน จากที่ได้บันทึกไว้เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2536” (สำนักข่าวสารญี่ปุ่น 2000:2)

จากรายงานของสำนักข่าวสารญี่ปุ่นจะเห็นได้ว่าตัวเลขของคนไทยที่พำนักในญี่ปุ่นลดลงอย่างชัดเจน แต่ตัวเลขที่ลดลงดังกล่าวไม่ได้แยกแยะว่า คนไทยที่พำนักอย่างผิดกฎหมายในญี่ปุ่นเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2543 จำนวน 23,503 คนนั้น เป็นชายกี่คน หญิงกี่คน และในจำนวนนี้เป็นหญิงที่ถูกหลอกลวงและ/หรือบีบบังคับให้ทำงานในสถานบริการทางเพศกี่คน แน่แน่นอนว่า การรวบรวมตัวเลขดังกล่าวให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงเป็นเรื่องยาก แต่ถ้าพิจารณาจากสถิติตัวเลขของรัฐบาลญี่ปุ่นอีกแห่งหนึ่งจะเห็นได้ว่า เฉพาะจำนวนของผู้หญิงไทยในกลุ่มที่เรียกว่า “ผู้ที่พำนักอยู่ในญี่ปุ่นเกินอายุของวีซ่า” (overstayers) ได้ลดลงจากยอดสูงสุดประมาณ 30,000 คนในราวปี พ.ศ. 2536 (HRW 200a:30)

ถึงกระนั้นก็ตาม ตัวเลขล่าสุดของผู้หญิงไทยที่ทำงานในสถานบริการทางเพศของญี่ปุ่นจากการประมาณการของรัฐบาลญี่ปุ่นเมื่อปี พ.ศ. 2540 ก็ยังมีจำนวนมากกว่า 20,000 คน ทั้งนี้ยังไม่นับรวมหญิงไทยที่เข้าเมืองโดยถือหนังสือปอร์ตของประเทศอื่น ดังนั้น HRW (2000a:30-31) จึงถือว่าการละเมิดสิทธิมนุษยชน การดักลอบค้าหญิงและการขูดรีดของผู้หญิงไทยในญี่ปุ่นที่ได้รับทุกวันนี้ “ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงมากนัก” (remain largely unchanged) โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับในช่วงกลางทศวรรษที่ 2530 (2534-2537) ซึ่งถือว่าเป็นช่วงสูงสุดของขบวนการดักลอบค้าหญิงไทยและการดักลอบเข้าเมืองเพื่อทำงานทำในประเทศญี่ปุ่นอย่างผิดกฎหมาย (โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน สุริยา สมุทคุปดีและพัฒนา กิตติอาษา 2542:16-66)

สถิติที่ได้จากการประมาณการของ International Organization for Migration (IOM) ในราวปี พ.ศ. 2539-2540 พบว่า "มีผู้หญิงต่างชาติประมาณ 150,000 คนทำงานในสถานบริการทางเพศในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงที่มาจากประเทศแถบเอเชีย เช่น ไทย และฟิลิปปินส์" (อ้างใน HRW 2000a:25) บรรดาผู้หญิงต่างชาติเหล่านี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรมทางเพศของญี่ปุ่นที่มีมูลค่าเงินหมุนเวียนอยู่อย่างมหาศาลในแต่ละปี ประมาณกันว่าอุตสาหกรรมเหล่านี้ทำเงินสุทธิต่อปีระหว่าง 4-10 ล้านล้านเยน (trillion yen) หรือประมาณ 33.6-84 พันล้านเหรียญสหรัฐ ตัวเลขดังกล่าวนี้มีมูลค่าประมาณร้อยละ 1-3 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติของประเทศญี่ปุ่นทั้งประเทศในแต่ละปี (อ้างแล้ว, หน้า 24)

กล่าวถึงเฉพาะกลุ่มผู้หญิงบริการทางเพศจากประเทศไทย ซึ่งเกือบทั้งหมดถูกหลอกและคดอยู่ภายใต้สัญญาทาบทานอาหน้าและนายจ้างเป็นคนจัดการเรื่องเงินทั้งหมด รวมทั้งหักค่าบริการประมาณร้อยละ 50 จากที่หญิงเหล่านี้รับแขกแต่ละครั้งเพื่อเป็นการชดเชยหนี้สินที่หญิงบริการเหล่านั้นมีส่วนรับรู้น้อยมาก จากการศึกษาของกลุ่มนักเศรษฐศาสตร์ไทยกลุ่มหนึ่งเมื่อปี พ.ศ. 2538 พบว่า ค่าคิดจากจำนวนหญิงบริการไทยในญี่ปุ่นที่ 23,000 คน ส่วนใหญ่พวกเธอได้ค่าบริการจากการรับแขกเฉลี่ยประมาณ 30,000 เยนต่อครั้ง ในอัตรา 1.5 คนต่อวันและทำงาน 300 วันต่อปี ผู้หญิงบริการไทยเหล่านี้สามารถทำเงินได้สูงถึง 310,500 ล้านเยนต่อปี (3.3 พันล้านเหรียญสหรัฐ)

HRW ได้ตั้งข้อสังเกตต่อการคำนวณตัวเลขดังกล่าวว่า นักเศรษฐศาสตร์กลุ่มนี้ไม่ได้ใช้ตัวเลขค่อนข้างจะต่ำกว่าความเป็นจริง ในความเป็นจริง ผู้หญิงบริการที่คดอยู่ภายใต้การบีบบังคับของสัญญาทรนรกและเงื้อมมืออิทธิพลของแก๊งอาชญากรรมส่วนใหญ่ต้องทำงานโดยไม่มีวันหยุด รับแขกประมาณ 1-3 คนต่อคืน บางคนก็ไม่ได้หยุดพักแม้มีประจำเดือน บางคนถูกบังคับในกินยาป้องกันไม่ให้มีประจำเดือนเป็นการชั่วคราว และค่าบริการที่ได้รับก็สูงกว่าตัวเลขที่นำมาใช้ค่อนข้างมาก กล่าวคือ หญิงที่ทำงานในสถานบริการสแน็คบาร์แบบที่สามารถพบปะและต่อรองกับแขก ('daiing' snack bars) นั้นคิดค่าบริการจากลูกค้าในอัตรา 20,000-30,000 เยนต่อ 2 ชั่วโมง หรือ 30,000-50,000 เยนในกรณีของแขกที่สั่งการบริการแบบพามาทั้งคืน (Phongpaichit, Piriyarangsan, and Treerat อ้างใน HRW 2000a:27) ข้อมูลนี้ก็ตรงกับประสบการณ์ตรงของผู้ชายไทยในญี่ปุ่นคนหนึ่งที่มีโอกาสไปเที่ยวและชดเชยกับหญิงบริการคนชาติเดียวกันในญี่ปุ่นเมื่อประมาณต้นปี พ.ศ. 2540 แล้ว ซึ่งเธอเล่าประสบการณ์การทำงานและชีวิตของเธอ ผู้ชายไทยคนนั้นเขียนเรื่องจากประสบการณ์ของตัวเองมาลงตีพิมพ์ในคอลัมน์ "ชีวิตต่างประเทศ" ของวารสาร "ชีวิตต้องสู้" มีความตอนหนึ่งว่า "...เบื้องต้นเป็นร้าน [เครื่องคิดหรือตแน็กบาร์] ให้แขกมาเที่ยวชราโอเคะ แต่เบื้องต้นรู้กันว่าตกลงกันในราตา ตัวตั้งคืนคือ 50,000 เยน คิดเป็นเงินไทยก็ตกราว 10,000 บาท ถ้าชั่วคราวก็ 30,000 เยน อยู่ในเงินไทยราวๆ 6,000 บาท" (เห็ชิว ทำอ้าง 2540:14)

จากภาพรวมของอุตสาหกรรมทางเพศและบทบาทของผู้หญิงบริการทางเพศต่างชาติในญี่ปุ่นดังกล่าวนี้ พวกพรอฮาจะตั้งข้อสังเกตว่า สังคมญี่ปุ่นมีลักษณะสำคัญบางอย่างที่เอื้ออำนวย

ให้อุตสาหกรรมทางเพศเติบโตและขยายตัวอย่างมหาศาลจนคิดถึงกต ถักฉดหรือเงื่อนโซบาง อย่างนั้นเป็นคัวคิงคูลให้กองทัพของผู้หญิงบริการทางเพศจากต่างประเทศ (รวมทั้งจากประเทศไทยด้วย) เข้าไปทำมาหากินในประเทศญี่ปุ่นภายใต้การจัดการควบคุมอย่างเข้มแข็งของขบวนการค้าหญิงและอาชญากรรมข้ามชาติ ลักษณะสำคัญดังกล่าว ได้แก่

ประการแรก ผู้หญิงต่างชาติเป็นมือที่สามที่เข้ามาทำหน้าที่กดแรงดึงเครื่องในบพททและความสัมพันธ์ระหว่างชายและหญิงในสังคมญี่ปุ่นสมัยใหม่ ผู้ชายในวัฒนธรรมญี่ปุ่นนอกจากจะเป็นผู้ที่หารายได้เลี้ยงดูครอบครัวแทบทั้งหมดแล้ว ยังเป็นผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจแทบทุกอย่างในสังคมญี่ปุ่น ในสภาพเศรษฐกิจสังคมที่ผู้ชายต้องเผชิญหน้ากับความเคร่งเครียดบีบคั้นจากที่ทำงาน ผู้ชายญี่ปุ่นยังพบว่าตัวเองต้องเผชิญกับความเครียดที่บ้านแล้ว ยังต้องเผชิญหน้ากับความเครียดและความสับสนในเรื่องความสัมพันธ์หรือบทบาทของชายหญิงในสังคมมากขึ้น ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้หญิงญี่ปุ่นทุกวันนี้ได้รับการศึกษาสูงขึ้น ทัศนียภาพมากขึ้น ได้รับความรู้ข่าวสารมากขึ้น ทำงานมีรายได้ก็ของตัวเองมากขึ้น รวมทั้งเริ่มมีอิสระในการตัดสินใจจัดการดูแลชีวิตของตนเองมากขึ้น ความข้อนี้ก็จะตรงกับคำให้สัมภาษณ์ของผู้หญิงบริการทางเพศชาวญี่ปุ่นคนหนึ่งและนักกิจกรรมเพื่อเรียกร้องสิทธิของผู้หญิงบริการชาวญี่ปุ่นกลุ่มหนึ่ง ซึ่งให้สัมภาษณ์กับทีมวิจัยของ HRW ว่า “หญิงบริการต่างชาติถูกแยกตัวไว้ต่างหาก ไม่ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับญี่ปุ่นเลย พาสปอร์ตก็ถูกยึด ถ้วนผู้หญิงญี่ปุ่นนั้นรู้เรื่องเกี่ยวกับสิทธิของตนเป็นอย่างดี ดังนั้นเจ้าของกิจการหรือสถานเริงรมย์ทั้งหลายจึงใช้ผู้หญิงต่างชาติ โดยเฉพาะกลุ่มผู้หญิงต่างชาติที่มาจากเอเชียจะถูกมองว่าเป็นกลุ่มที่ผู้ชายญี่ปุ่นควบคุมได้ง่าย” (HRW 2000a:26)

ผู้หญิงญี่ปุ่นอาจจะตระหนักเรื่องสิทธิของตนมากขึ้น แต่ไม่ได้หมายความว่าความไม่เท่าเทียมและการเลือกปฏิบัติทางเพศในวัฒนธรรมญี่ปุ่นจะหมดไป รายงานของ Office of Gender Equality (หน่วยงานนี้อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานกรรมนตรีญี่ปุ่น) ที่นำเสนอต่อคณะรัฐมนตรีของญี่ปุ่นเมื่อกลางปี พ.ศ. 2540 ระบุว่า เมื่อเทียบกับประเทศอื่นแล้ว ประเทศญี่ปุ่นยังถือได้ว่าไม่ประสบความสำเร็จในการเปิดโอกาสให้ผู้หญิงได้แข่งขันกับผู้ชายอย่างเท่าเทียม โดยเฉพาะในงานราชการภาคการและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและตำแหน่งบริหารระดับที่มีอำนาจในการตัดสินใจ รายงานเล่มนี้ระบุว่า ถ้าคิดคำนวณงานทั้งที่มีการจ่ายเงินตอบแทนและไม่มีการจ่ายรวมกันแล้ว ปรากฏว่างานประมาณ 52 เปอร์เซ็นต์ของสังคมญี่ปุ่นมีผู้หญิงเป็นผู้แบกรับ แม้ว่าผู้ชายญี่ปุ่นสมัยใหม่มีแนวโน้มที่จะช่วยเหลืองานบ้านมากขึ้น แต่การเลือกปฏิบัติและการเอารัดเอาเปรียบทางเพศก็ยังคงเกิดขึ้นในอัตราที่ค่อนข้างสูง สถิติข้มขึ้นเพิ่มจาก 1,500 กรณีในปี 2538 เป็น 1,567 กรณีในปี 2539 และการประทุษร้ายทางเพศเพิ่มจาก 3,644 กรณีเป็น 4,025 กรณีในช่วงเวลาเดียวกัน นอกจากนี้ผู้หญิงชาวญี่ปุ่นที่อายุ 65 ปีและมากกว่าที่ต้องใช้ชีวิตอยู่ตามลำพังนั้นเพิ่มขึ้น 2 เท่าในรอบทศวรรษที่ผ่านมา (1985-1995) คือเพิ่มจาก 913,000 คนเป็น 1,751 ล้านคน (“Gender Equality Elusive: Report.” *The Japan Times*. July 2, 1997, p. 2)

ประการที่สอง ผู้หญิงบริการต่างชาติเข้ามาตอบสนองวัฒนธรรมการระบอบความเครียดและความต้องการทางเพศที่มีผู้ชายเป็นศูนย์กลางของญี่ปุ่น ประเด็นที่น่าสนใจในที่นี้ก็คือ ความคิด วิถีคิดและวิถีปฏิบัติที่สังคมญี่ปุ่นกระทำต่อร่างกายของผู้หญิงต่างชาตินั้นเป็นเรื่องที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง ทำให้ไม่ร่างกายของผู้หญิงต่างชาติโดยเฉพาะผู้หญิงจากประเทศในเอเชียด้วยกันจึงเป็นที่ต้องการของผู้ชายญี่ปุ่น ทำให้ไม่ร่างกายของผู้หญิงในประเทศเหล่านี้จึงถูกกระทำให้เป็นสินค้าที่ได้รับความนิยมนอกจากบรรดาผู้ชายโดยเฉพาะผู้ชายที่มีงานทำแล้ว มีครอบครัวแล้ว และจำนวนหนึ่งก็เป็นผู้ชายที่ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานและในสังคมญี่ปุ่น

ประการที่สาม ในรายงานของ HRW และผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องจำนวนหนึ่งแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าอุตสาหกรรมเพศพาณิชย์ที่มีลูกค้าเป็นตัวเงินมหาศาลในสังคมญี่ปุ่นนั้น ถูกหล่อเลี้ยงด้วยเงื่อนไขสำคัญสองอย่าง ได้แก่ เสือนใจทางกฎหมาย โดยเฉพาะกฎหมายการป้องกันการค้าประเวณี (the Prostitution Prevention Law) ในกฎหมายสำคัญฉบับนี้มีช่องว่างที่เอื้อหรือสนับสนุนอุตสาหกรรมทางเพศรวมทั้งการค้าหญิงต่างชาติในญี่ปุ่นโดยทางอ้อม เช่น การนิยามการค้าประเวณีอย่างแคบๆ ว่าหมายถึงการขายบริการร่วมเพศ[โดยทางอ้อม]ของชายและหญิงเป็นประจำ (the sale of sexual intercourse on a repeated basis) ในขณะที่การซื้อขายบริการทางเพศอื่นๆ ที่ไม่ใช่การร่วมเพศโดยตรงไม่ได้จัดให้อยู่ในข่ายการกระทำผิดกฎหมายการค้าประเวณี

ธุรกิจเหล่านี้ก็ตกอยู่ภายใต้การควบคุมบังคับของกฎหมายควบคุมและปรับปรุงธุรกิจบันเทิงและสถานบันเทิง (the Law on Control and Improvement of Amusement Businesses) ซึ่งเป็นกฎหมายที่แยกออกไปต่างหาก นอกจากนี้ ยังมีเงื่อนไขพิเศษเฉพาะของสังคมญี่ปุ่นและสังคมโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่ขบวนการลักลอบค้ามนุษย์และแก๊งอาชญากรรมได้ค้นข้ามชาติ โดยเฉพาะแก๊งยาสูบ ซึ่งมีบทบาทในการดำเนินการและควบคุมธุรกิจได้ดินเหล่านี้อย่างเข้มแข็ง อิทธิพลทางเศรษฐกิจและการเมืองของขบวนการได้ดินเหล่านี้บางครั้งก็ดูเด่นเหนือการควบคุมของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อทั้งตำรวจและญี่ปุ่น ขบวนการอาชญากรรมได้ดินเหล่านี้ทำงานอย่างได้ผลโดยเฉพาะในสังคมที่มีสถิติของการคอร์รัปชัน การรับสินบนและการโกงกินที่ค่อนข้างอื้อฉาว เช่น กรณีของไทยและญี่ปุ่น

หากเราไม่มีโอกาสค้นคว้าเกี่ยวกับขบวนการอาชญากรรมได้ดินในญี่ปุ่นที่ควบคุมธุรกิจผิดกฎหมาย เช่น ยาเสพติดและโสเภณี อย่างละเอียด แต่จากรายงานข่าวล่าสุดแสดงให้เห็นว่า รัฐบาลญี่ปุ่นเอาใจจริงเอาใจในการกวาดล้างแก๊งยาสูบอย่างมากในรอบทศวรรษที่ผ่านมา (ทศวรรษที่ 1990) ในขณะที่แก๊งยาสูบส่วนใหญ่ต้องหลบซ่อน ซ้ำมอมบวม หรือถูกตำรวจจับกุม แต่แก๊งได้ดินที่ชื่อว่ายามากูชิ กุมิ ภายใต้การนำของ Yoshinori Watanabe กลับรุ่งเรืองและขยายตัวอย่างรวดเร็วในการควบคุมธุรกิจผิดกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด โสเภณี เรียกค่าคุ้มครองรวมทั้งอุตสาหกรรมทางเพศและสถานบันเทิงทั้งหลาย สถิติของตำรวจญี่ปุ่นในปี 2542 ระบุว่าแก๊งนี้มีสมาชิกเต็มเวลาสูงถึง 16,500 คน มีเครือข่ายอิทธิพลทั้งในและนอกประเทศ ประมาณกันว่าสมาชิกแก๊งได้ดินในเครือข่าย

ของกลุ่มนี้มีมากถึง 38,000 คน หรือกล่าวอีกอย่างก็คือ หนึ่งในสองคนของสมาชิกองค์กรเถื่อนใน ญี่ปุ่นจากยอดประมาณ 80,000 คนต้องสังกัดแก๊งนี้ Watanabe จึงได้ชื่อว่าเป็นเจ้าพ่อของญี่ปุ่น (Japanese Godfather) อย่างเต็มภาคภูมิ มีรายงานด้วยว่าแก๊งได้คิดหรืออาชญาที่ทรงอิทธิพลของ ญี่ปุ่นสามารถทำเงินสูงถึง 1 ล้านล้านเยน (9.3 พันล้านเหรียญสหรัฐ) ต่อปีแน่นอนว่าอิทธิพลของ แก๊งนี้อยู่ได้ด้วยความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับนักการเมืองญี่ปุ่น โดยเฉพาะกลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ ธุรกิจก่อสร้าง ธุรกิจประกันภัย และธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ขนาดใหญ่ เส้นสายความสัมพันธ์ดังกล่าวทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจยากที่จะใช้กลไกทางกฎหมายเข้าไปปราบปรามและควบคุมได้อย่างเต็มที่ แม้ว่าจะมีกฎหมายต่อต้านแก๊งอาชญากรรมที่รัฐสภาในการรับรองในปี พ.ศ. 2534 แล้วก็ตาม ("Taking Care of Business." *Far Eastern Economic Review*. November 30, 2000, pp. 92-95)

ประการที่สี่ อุตสาหกรรมทางเพศและสถานบริการมัลติกลางคืนที่มีหญิงบริการชาวต่างชาติเข้ามาทำงานอยู่นั้น เป็นพื้นที่ที่ต้องห้ามหรือเป็นโลกใต้ดินที่เต็มไปด้วยความเสื่อมเสียและเลวร้ายในสายตาของคนญี่ปุ่นทั่วไป ดินแดนเหล่านี้เป็นพื้นที่ขายขอมอย่างแท้จริงในโลกทัศน์และการรับรู้ของสาธารณชนญี่ปุ่น สังคมญี่ปุ่นได้นิยมพื้นที่ที่ขายขอมหรืออาชญาบริวณที่คนญี่ปุ่นเองไม่ต้องการเข้าไปทำงานหรือเข้าไปใช้ชีวิตร่วมด้วย โดยเรียกพื้นที่ทางสังคมดังกล่าว พื้นที่ที่มีงานหรืออาชีพที่สามารถบรรยายคุณลักษณะด้วยอักษร K 3 ตัว หรืองานประเภท "3K" ในภาษาญี่ปุ่น นั่นคือ *kitanai* (สกปรก), *kitanai* (สกปรก), และ *kiken* (เสี่ยงอันตราย) ในภาษาอังกฤษ งานดังกล่าวเป็นที่รู้จักกันทั่วไปว่าเป็นงาน "3D" (difficult, dirty, and dangerous) ตัวอย่างของงานเหล่านี้ ได้แก่ กรรมกรก่อสร้าง กรรมกรในโรงงานและงานไร่ที่กะมีมีอื่นๆ งานเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นงานของแรงงานไร้ฝีมือจากต่างชาติที่เป็นผู้ชายที่ลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย แม้ว่าจะมีแรงงานต่างชาติผู้หญิงบางคนที่ทำงานในโรงงาน แต่ผู้หญิงส่วนใหญ่ทำงานในอุตสาหกรรมบริการ สถานบริการและสถานบันเทิงต่างๆ รวมทั้งสถานบริการทางเพศ (อ้างใน HRW 2000a:17)

พวกเรานเชื่อว่างานประเภท 3K นี้เป็นการจัดแบ่งพื้นที่ทางสังคมในญี่ปุ่นอย่างหนึ่ง ในพื้นที่ดังกล่าวเป็นที่ขายขอมที่เต็มไปด้วยแรงงานต่างชาติที่ลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายเท่านั้น ซึ่งชีวิตที่ต่อแลกกับเงินและงานที่สังคมญี่ปุ่นไม่ต้องการ หรืออาจจะต้องการแต่ขาดแคลนแรงงานประเภทนี้ Kamolwan Sonsomsook (1995:18) รายงานว่าประเทศญี่ปุ่นขาดแคลนคนงาน โดยเฉพาะคนงานในอาชีพที่มีค่าตอบแทนต่ำแต่งานหนัก เช่น พยาบาล แต่รัฐบาลญี่ปุ่นไม่มีนโยบายอย่างเป็นทางการในการแก้ไขปัญหาเรื่องนี้ แม้ว่าองค์กร Japan International Training Cooperation Organisation (JITCO) ได้ประมาณการในปี พ.ศ. 2538 ว่ามีแรงงานต่างชาติประมาณ 300,000 คนที่ลักลอบเข้าเมืองและทำงานอย่างผิดกฎหมายในญี่ปุ่น แต่ทางรัฐบาลญี่ปุ่นไม่มีนโยบายในการนำเข้าแรงงานต่างชาติอย่างเป็นทางการ ญี่ปุ่นไม่ต้องการให้คนงานต่างชาติมาทำงานขายแรงงานในประเทศของตน นายจ้างมีทัศนคติทางลบต่อแรงงานต่างชาติและไม่ยอมรับในสิทธิขั้นพื้นฐานด้านต่างๆ ของแรงงานต่างชาติทำให้เกิดปัญหาด้านต่างๆ ตามมา เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาสุขภาพ

อนามือ ปัญหาคารณเมคิลทิสมิมนุษย์ชน ๑๘๑ ("Recourse Eludes Illegal Aliens." *The Japan Times*. June 13, 1996, p.3)

ไม่ว่ารัฐบาลญี่ปุ่นจะเป็นโยบายหรือแนวทางอย่างเป็นทางการในการจัดการปัญหาขาดแคลนแรงงานไร้ทักษะฝีมือหรือคนงานบริการในอุตสาหกรรมทางเพศหรือไม่ก็ตาม พื้นที่ชายขอบและแรงงานต่างชาติทั้งชายและหญิงที่อยู่ในญี่ปุ่นก็มีสูงถึง 300,000 คนแล้ว ฆะตากรรมของคนเหล่านี้ก็ตกอยู่ภายใต้กำมือและการควบคุมของแก๊งอาชญากรรมได้คิดเป็นส่วนใหญ่ แน่แน่นอนว่าหญิงไทยที่ทำงานในสถานเริงรมย์ภายใต้การควบคุมของแก๊งอาชญากรรมได้คิดอ้อมค้อมอยู่ในพื้นที่ชายขอบประเภทนี้โดยไม่ต้องสงสัย เมื่อเป็นเช่นนี้ ด้วคนทำงานหรือผู้หญิงไทยทั้งหลายจึงยากที่จะปรับตัวหรือเรียนรู้ทางวัฒนธรรมเพื่อใช้ชีวิตอยู่ในสังคมญี่ปุ่นทั่วไปได้อย่างปกติ

ประการที่ห้า สังคมญี่ปุ่นเป็นสังคมที่แทบจะเรียกได้ว่าระแวง มีอคติ และปิดกั้นโอกาสของคนต่างชาติ โดยเฉพาะคนต่างชาติที่เข้าเมืองผิดกฎหมายและทำงานประเภท 3K พวกเขาเหล่านี้เป็นประชากรชายขอบที่อาจจะจำเป็นสำหรับบางอย่าง แต่สังคมญี่ปุ่นไม่เคยยอมรับประชากรเหล่านี้ให้เป็นสมาชิกร่วมสังคมประชาชาติของคนเลย เหตุผลประการสำคัญที่บอกว่าญี่ปุ่นมีอคติและปิดกั้นคนต่างชาติคืออาชีพที่เราได้จาก (1) มโนทัศน์ทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นที่มีต่อคนต่างชาติ ซึ่งคนญี่ปุ่นเรียกว่า "ไกจิน" (gai-jin/gaikoku-jin) คำนี้บ่งบอกถึงการแบ่งแยกทางวัฒนธรรมที่ฝังแน่นอยู่ในจิตใจสำนึกของคนญี่ปุ่นว่า คนต่างชาติทุกคนไม่ว่าจะมาจากชาติ ภาษา ศิวพรรณหรือรูปร่างหน้าตาอย่างไรก็คือ "พวกเขา" และไม่มีวันจะเป็น "พวกเรา" หรือคนญี่ปุ่นได้เลย (2) ระดับความหลงชาติพันธุ์ของคนญี่ปุ่น (Nippon ethnocentrism) ซึ่งคนญี่ปุ่นได้รับการปลูกฝังและหล่อหลอมในเรื่องความคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และเชื้อชาติของตนอย่างเคร่งครัดเป็นพิเศษในช่วง 3-4 ทศวรรษที่ผ่านมา รัฐบาลญี่ปุ่นได้พยายามอย่างจริงจังในการนิยามตำแหน่งแห่งที่ของประชากรญี่ปุ่นในแผนที่โลกโดยการค้นหาแก่นคิด ที่มาและพัฒนาการของชนชาติและเชื้อชาติของคนอย่างจริงจัง และเปรียบเทียบกับระดับความเจริญก้าวหน้าและพลังอำนาจทางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมของคนกับประเทศต่างๆ โดยเฉพาะมหาอำนาจ เช่น สหรัฐอเมริกาและยุโรปตะวันตก

ความพยายามดังกล่าวอาจจะสะท้อนให้เห็นได้จากข้อความในบทปาฐกถาที่อื้อฉาวของนาฮาซุชิโร นากาโซเน (Nakosone Yasuhiro) นายกรัฐมนตรีและผู้นำพรรคเสรีประชาธิปไตย (Liberal Democratic Party) เมื่อวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2529 สื่อมวลชนโดยเฉพาะสื่อมวลชนของสหรัฐอเมริกาได้อ้างข้อความตอนหนึ่งของนากาโซเนที่ระบุว่า "...ในอเมริกามีคนคิดว่า คนเปอร์โตริกันและเม็กซิกันเป็นจำนวนมาก โดยเฉลี่ยแล้ว ระดับค่านิยมสอง[หรือความฉลาดของประชากรใน]อเมริกายังคงต่ำอย่างมาก ฯลฯ..." (อ้างใน Ivy 1989:22) แน่แน่นอนว่าข้อความที่อื้อฉาวนี้เกิดจากการที่สื่อมวลชนอ้างคำพูดออกจากริมฝีของปาฐกถาทั้งหมด ซึ่งก่อให้เกิดการประท้วงและวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงจากสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ใน

ประเทศนั้น อย่างไรก็ตาม ประเด็นหลักของบทปาฐกถาของนายนาทาคาโชนั้น เน้นถึงการกระตุ้นจิตสำนึกและความตื่นตัวของประชาชาติญี่ปุ่นในการค้นหาอัตลักษณ์ของเชื้อชาติ ชนชาติ และประชาคมรัฐชาติของคนในโลกสมัยใหม่ เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศต่างๆ ทั่วโลกรวมทั้งสหรัฐอเมริกาแล้ว ประชาชาติญี่ปุ่นก้าวหน้าและประสบความสำเร็จอย่างมาก เป็นสังคมข่าวสารข้อมูลที่มีประชากรรู้หนังสืออ่านออกเขียนได้และใช้ประโยชน์จากข่าวสารข้อมูลอย่างมหาศาล แพทจะเรียกได้ว่าไม่มีชาติใดในโลกที่เข้มเท่าญี่ปุ่นได้

พวกเราขอรับว่าการแบ่งแยกทางวัฒนธรรมระหว่าง “พวกเขา-พวกเรา” และความหลงชาติพันธุ์ในระดับต่างๆ เป็นสิ่งที่มีอยู่ในทุกประเทศ ทุกภาษาและทุกวัฒนธรรม รวมทั้งกรณีของประเทศไทยก็ไม่มีข้อยกเว้น อย่างไรก็ตาม ประเด็นสำคัญที่พวกเราต้องการจะชี้ให้เห็นในที่นี้ก็คือ ลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมดังกล่าวนี้มีส่วนสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนของแรงงานและหญิงบริการต่างชาติในประเทศญี่ปุ่น คนญี่ปุ่นและสังคมญี่ปุ่นอาจจะรู้ตัวหรือไม่รู้ตัว อาจจะยอมรับหรือไม่ยอมรับก็ตาม แต่การเลือกปฏิบัติ การเอาัดเขาเปรียบ รวมทั้งการปิดกั้นโอกาสต่างๆ ในชีวิตประจำวันที่คนต่างชาติและหญิงบริการต่างชาติได้รับนั้นเป็นประสบการณ์และความทรงจำอันหนึ่งที่พวกเราได้เรียนรู้จากการศึกษาภาคสนามกับหญิงบริการไทยกลุ่มหนึ่งในเมืองฟุจิ (ชื่อสมมติ) ในช่วงเวลาสั้นๆ ระหว่างปี พ.ศ. 2538-2540¹

เรื่องเล่าของหญิงไทยแห่งชุมชนฟุจิ²

ในบทความเรื่อง “คนชายขอบ: ชีวิตและชุมชนของคนงานไทยในญี่ปุ่น” (สุริยา สมทุทคุปดี และพัฒนา กิติอาษา 2542:16-66) พวกเราได้นำเสนอชีวิตและเส้นทางการต่อสู้ของศาลและถูกน็อยของเธอที่พวกเรานี้เรียกว่า “ตุ๊กน้ำ” สายธาร ไชติและเอ็งมาบ้างแล้ว พวกเขานะเธอเป็นตัวแทนของบรรดาชายและหญิงคนไทยที่ถูกลอบเข้าเมือง ทำงาน และใช้ชีวิตอยู่ในญี่ปุ่นโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายทั้งที้น แรงงานชายไทยในญี่ปุ่นเกือบทั้งหมดเป็นแรงงานที่ทำงานประเภทที่เรียกว่า “3K” ส่วนผู้หญิงนั้นเกือบทั้งหมดทำงานอยู่ในสถานบริการทางเพศและสถานบริการรั้งรั้งที่ได้กล่าวมาแล้ว

ผู้เขียนคนหนึ่ง (สุริยา สมทุทคุปดี) มีโอกาสสัมผัสชีวิตและชุมชนของคนไทยในญี่ปุ่นเหล่านี้ร่วมทั้งหมด 3 ครั้งๆ ละประมาณ 3-4 สัปดาห์ในช่วงปี พ.ศ. 2538-2540 แม้ว่าการศึกษาแบบเจาะลึกและการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของนักมานุษยวิทยาไม่อาจจะนำมาใช้ในสถานการณ์และวิถีชีวิตของคนชายขอบกลุ่มนี้ได้อย่างเต็มที่ แต่พวกเราก็มีโอกาสเรียนรู้ประสบการณ์ชีวิตและสถานการณ์ของคนชายขอบจำนวนหนึ่ง โดยเฉพาะผู้หญิงไทยที่ทำงานในสถานบริการทางเพศและวิถี

¹โปรดดูผลการศึกษภาคสนามในบทความเรื่อง “คนชายขอบ: ชีวิตและชุมชนของคนงานไทยในญี่ปุ่น” (สุริยา สมทุทคุปดีและพัฒนา กิติอาษา 2542)

² ‘พวกเรา’ ใช้ชื่อสมมติเพื่อปกป้องอัตลักษณ์และความเป็นส่วนตัวของผู้ใช้ข้อมูลของเรา นอกจากนี้ชื่อและอัตลักษณ์ส่วนตัวด้วย เรื่องราวและสถานการณ์ชีวิตที่เรอคือองครุฑุทั้งในประเทศไทยและญี่ปุ่นล้วนแต่เป็นเรื่องจริงทั้งสิ้น

ชีวิตของพวกเขาหลังจากที่พ้นจากสัญญาณรกแล้วมีโอกาสเลือกทำงานหาเงิน (ภายใต้การคุ้มครองและควบคุมของแก๊งอาชญา) เพื่อส่งกลับบ้าน พวกเขาสนใจเรื่องค่า ประสพการณ์ชีวิต วิถีชีวิต หรือกิจกรรมแต่ละวันของพวกเขาเป็นพิเศษ รวมทั้งได้มีโอกาสสัมผัสกับบรรดามาริกบางส่วน ในชุมชนของคนไทยที่ถูกร่อนอยู่ในบริเวณชายขอบหรือชอกหลืบของสังคมญี่ปุ่นสมัยใหม่ด้วย

พวกเขาโชคคืออย่างมากที่มีผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ (ชาย) คนหนึ่งช่วยทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมให้นักมานุษยวิทยาจากเมืองไทยได้มีโอกาสเรียนรู้วิถีชีวิตที่ทรงคุณค่าของพวกเขาและเธอ ผู้ชายคนนี้เป็นผู้อาวุโสและทำหน้าที่จัดการธุรกิจบริการชุมชนผู้หญิงไทยและคนไทยในย่านนั้น โดยเฉพาะ เขทำธุรกิจหลายอย่าง เช่น บริการเช่าทปวีดีทัศน์ บริการส่งเงินกลับบ้าน บริการจำหน่ายและซ่อมแซมของเก่าและเครื่องประดับ ฯลฯ แต่ละวันเขาต้องขับรถบริการลูกค้าไปตามย่านต่างๆ ที่มีลูกค้าคนไทยคิดค้อเข้ามา พวกเขาเลือกใช้โอกาสนี้ขออนุญาตติดรถไปด้วยและขอให้เขาช่วยแนะนำให้ผู้จักรวรรคตาและหญิงในแคว้นด้วย ถ้าใครมีท่าทางเป็นมิตรและอนุญาตให้พวกเขาพูดคุยด้วย เราก็จะถือโอกาสนี้สัมภาษณ์หรือสอบถามเรื่องต่างๆ ที่เราอยากรู้ แต่ทุกอย่างเต็มไปด้วยข้อจำกัด เช่น หลายคนหวาดระแวงว่าเราเป็นใคร มาจากไหน มีเส้นสายติดต่อกับทางราชการหรือไม่ เกี่ยวข้องกับนิวกังหรือเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองของญี่ปุ่นหรือไม่ หลายครั้งก็ต้องใช้วิธีสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์หรือพูดคุยกันโดยที่นักมานุษยวิทยาไม่มีโอกาสจดบันทึกในสมุดบันทึกในขณะที่นั้นเลย ต้องใช้ความจำและหาเวลาสำหรับการจดบันทึกภายหลัง ถึงกระนั้นก็ตาม พวกเราก็มีโอกาสได้เรียนรู้เรื่องราวที่น่าสนใจหลายอย่างเกี่ยวกับชีวิตและชุมชนของคนไทยในญี่ปุ่น โดยเฉพาะกลุ่มหญิงไทยที่ทำงานในสถานบริการทางเพศและสถานเริงรมย์ทั้งหลาย

พวกเรามีโอกาสพบปะชายและหญิงในชุมชนฟูจิไม่น้อยกว่า 100 คน และมีโอกาสพูดคุยและสัมผัสวิถีชีวิตอย่างใกล้ชิดกับผู้ให้ข้อมูลหญิงเป็นส่วนใหญ่ ผู้หญิงเหล่านี้ทั้งหมดได้ผ่านสัญญาณรกหรือช่วง 1-2 ปีแรกของการเดินทางเข้ามาแสวงโชคในดินแดนขามูไรแล้ว หลายคนเล่าให้พวกเราฟังว่า คนไทยที่มาทำงานในญี่ปุ่นเป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย ผู้หญิงทำงานในสถานบันเทิงหรือสถานบริการทางเพศ เท่าที่พวกเราดูไม่มีปรากฏว่ามีผู้ชายไทย หรือชายไทยแปลงเพศมาขายบริการทางเพศในญี่ปุ่น อาจจะมีบ้างที่ทำงานร้านเสริมสวยแต่ไม่มาก ในช่วงปี 2539-2540 เงินเดือนคนไทยที่นี้ได้กันอย่างน้อยเดือนละ 30,000-40,000 บาท หรือวันละประมาณ 10,000 เยน (ประมาณ วันละ 2,500 บาท) เพราะในช่วงหลังนี้เศรษฐกิจญี่ปุ่นไม่ค่อยดี แต่ยังเป็น 4-5 ปีที่แล้ว เงิน

¹ สุริยา ฤกษ์กุลปรีดิ์มีโอกาสศึกษาภาคสนามในย่านชุมชนคนไทยฝั่งหมิ่นในเมืองซูริมิวทั้งหมด 3 ครั้ง ครั้งละประมาณ 4-6 สัปดาห์ ในปีค.ศ. 2538 ได้พูดคุยและสัมภาษณ์คนไทยฝั่งชายและหญิงประมาณ 50 คน ในเดือนมิถุนายน 2539 เก็บข้อมูลจากผู้ชายไทย 31 คน ผู้หญิงไทย 83 คนและเด็กที่ส่งถูกคนไทยและคนต่างชาติที่เกิดจากพ่อแม่คนญี่ปุ่นจำนวน 27 คน รวมทั้งหมด 141 คน ในเดือนมิถุนายน 2540 พบกับผู้ชายไทย 27 คน ผู้หญิงไทย 50 คนและเด็กไทยที่เกิดจากพ่อแม่คนญี่ปุ่น 14 คน รวม 131 คน ผู้ให้ข้อมูลจากการศึกษาภาคสนามทั้ง 3 ครั้งล้วนเป็นผู้เป็นสมาชิกในชุมชนเดียวกันและมีจำนวนหนึ่งที่ได้ให้ข้อมูลแก่ความหลากหลายครั้ง (สุริยา ฤกษ์กุลปรีดิ์ *บันทึกสนามชีวิตและชุมชนของคนไทยในญี่ปุ่น*, พศกศึกษา 2538, มิถุนายน 2539, และมิถุนายน 2540)

ทองตะทิด ผู้ชายญี่ปุ่นโดยเฉพาะวัยกลางคนและวัยสูงอายุประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานทำให้มีรายได้และมีกำลังจับจ่ายใช้สอยเพื่อซื้อหาความสุขความสำราญจากหญิงบริการต่างชาติดค่อนข้างมาก เป็นที่น่ายินดีว่าผู้ชายญี่ปุ่นที่อายุยังน้อยไม่ค่อยที่อวดแค้นบารมี ไม่ค่อยเข้ารับบริการทางเพศจากหญิงบริการ อาจเป็นเพราะว่าพวกเขามีข้อจำกัดเรื่องรายได้ แต่ผู้ชายญี่ปุ่นที่อายุ 50 ปีขึ้นไปชอบส่วนมากคนกลุ่มนี้จะเป็นถูกค้าประจำ

ผู้หญิงไทยที่มีหลายคนกลัวทางบ้านรู้ถึงสภาพชีวิตและงานที่ทำอยู่ บางคนก็บอกทางบ้านว่าทำงานร้านอาหาร ทำงานโรงงาน คนเหนือและคนอีสานมาทำงานเป็นหญิงบริการมาก แต่คนเหนือมีจำนวนมากที่สุด การนัดหมายส่วนใหญ่จะเจอกันและต่อรองราคากันที่สแน็กบาร์ เมื่อตกลงกันได้แล้วแยกเป็นผู้รับผิดชอบพาไปโรงแรมแล้วพากลับมาส่งที่ที่พัก โดยมีเจ้าของสถานที่ทำงานเป็นผู้ดูแลความปลอดภัย

คำว่า “แท็กซี่” หรือ “แท็กซี่” มาจากคำว่า contract ในภาษาอังกฤษ แปลว่าสัญญาหรือขายนั่นเป็นคำหลักที่สำคัญที่สุดในช่วงชีวิตของการเป็นหญิงบริการทางเพศในสถานโรงแรมฮอนโนริในประเทศญี่ปุ่น ผู้หญิงไทยส่วนใหญ่ผู้ซึ่งและเข้าใจความหมายและนัยสำคัญของคำนี้เป็นอย่างดี เพราะทุกคนจะคอยอยู่ภายใต้สัญญาซื้อขายมาตั้งแต่ตอนที่ตัดสินใจเข้าร่วมกระบวนการเตรียมตัวและเดินทางกลับลงรถเข้าเมืองด้วยวิธีการต่างๆ ค่าใช้จ่ายทุกอย่างที่นายหน้าและ “บอส” ที่โฮงโฮอยู่เบื้องหลังจ่ายให้ก่อน เช่น ค่าทำพาสปอร์ต ค่าจัดหาและวิ่งเส้นเรื่องวีซ่า ค่าตัวเครื่องบิน ค่าถือตั๋วเครื่องบิน ค่าเครื่องประดับเครื่องสำอาง เครื่องประดับให้ดูภูมิฐานและค่าใช้จ่ายิป่าละทุกอย่างจะถูกนำมาคิดรวมกันเป็นยอดหนึ่งในแท็กซี่ที่ผู้หญิงแต่ละคนจะต้องจ่ายคืนเมื่อมีโอกาสทำงานในญี่ปุ่นแล้ว มูลค่าของแท็กซี่ที่ผู้หญิงแต่ละคนต้องจ่ายคืนจะอยู่ระหว่าง 1.5-3 ล้านเยน หรือ 150-300 ใบ (คนไทยในญี่ปุ่นเรียกธนบัตรเงินเยนฉบับละ 10,000 เยนว่า “ใบ” ส่วนคนญี่ปุ่นเรียกว่า “มัง”) ผู้หญิงบางคนโชคไม่ดีหรือจัดแจงไม่เชื่อฟังมาจ้างหรือบอสนางจะถูกกงไทยโดยนำไปขายต่อให้เจ้าของกิจการที่เมืองอื่นอีก ทำให้หนีแท็กซี่ที่พวกเขาต้องคิดหรือจ่ายคืนต้องเพิ่มเป็นเท่าตัว หรือบางคนที่มีปัญหาหาเจอแก๊งฮากุซ่าทางธุระ บางคนต้องถือชีวิต แต่ที่บรรดาผู้หญิงที่คิดหนักที่สุดคือการบังคับให้ไปทำงานที่ห้องหรือสถานบริการในเขตเมืองท่าที่เต็มไปด้วย “กะลาสีเรือที่นรก” และต้องรับแขกแบบไม่มีทางเลือกและไม่ในวันหยุด

อย่างไรก็ตาม หญิงไทยจำนวนมากไม่น้อยก็โรคที่มีโอกาสได้พบกับแขกญี่ปุ่นใจดีมีมรดกมาหลงรักหรือเห็นอกเห็นใจจนสารจ่าเงินเพื่อคิดแท็กซี่ให้ แก่หญิงบางคน (ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชายสูงอายุ) ก็ชื่อ “แท็กซี่” หรือจ่ายหนี้ที่ผู้หญิงแต่ละคนค้างอยู่ในสัญญาารกให้ทั้งหมดเพื่อฝ่าหญิงจะได้เป็นอิสระแล้วกลายเป็นเมียกับหรือเมียช้อของตนเองแทน จากนั้นก็เข้าบ้านหรือห้องชุดให้อยู่ ชื่อรถให้ขับ มีเงินให้ใช้ประจำ บางคนก็อนุญาตให้ผู้หญิงทำงานตามร้านอาหารได้แต่ห้ามรับแขกคนอื่นอีกต่อไป

พวกเรามีเรื่องเล่าที่น่าสนใจของผู้หญิงบริการไทยในญี่ปุ่นคนหนึ่งเกี่ยวกับกระบวนการขึ้นคอน รวมทั้งสภาพชีวิตของเธอในญี่ปุ่น พวกเราสมมติชื่อเธอว่า “แก้ว” เธอเล่าเรื่องราวของเธอให้ผู้ชายไทยคนหนึ่งฟัง แล้วพวกเขาขออนุญาตนำมาถ่ายทอดดังนี้

“...แก้วลักลอบหนีเข้าเมืองมา... เริ่มคืนที่การทำวีซ่าก่อน การทำวีซ่าสมัยก่อนง่าย[ประมาณ พ.ศ. 2534-2537] โดยเฉพาะสถานทูตญี่ปุ่นในเมืองไทยที่ถนนอโศกเมื่อ 5 ปีก่อนครึกครื้นเต็มไปด้วขบวนรถหน้าม้า (พวกวิ่งทำวีซ่าปลอม) เดินกันขิวกั๊ว แต่ต่อสมัยนี้ [พ.ศ. 2540] ตั้งแต่ถูกเข้มงวด สถานทูตญี่ปุ่นแผนกวีซ่าเขียนยิ่งกว่าป่าช้า เต็มวันจะไปกันทีก็ลำบากแสนเข็ญ จนเขาพูดกันว่าหากที่สุกในไกลเวลานี้ แต่อึ้งเธอเป็นผู้หญิงก็ยิ่งหมดสิทธิ์กันตั้งแต่ยังไม่เห็นหน้า แก้วมาญี่ปุ่นโดยอาศัยแก๊งชาวจีนที่ร่วมมือกับคนไทยและเจ้าหน้าที่ไทยบางคน ใ้วีซ่าจ่ายเงินได้โตะเป็นใบผ่าน โดยการปลอมแปลงเอกสารตั้งแต่พาสปอร์ต จากนั้นทีมเขาก็จะทำตารางใหม่มาประทับปั๊มให้ แก้วสามารถผ่านด่านตรวจในเมืองไทยไปได้ ขึ้นคอนสำคัญก็ไปสู้กันอีกครั้งที่สนามบินนาริตะ เมืองโคเคียว ประเทศญี่ปุ่น

การจะเข้าไปในประเทศญี่ปุ่นได้นั้น เรบอบอกว่ามีวิธีเดียวคือต้องใช้แบบ ‘ขอมคำคืน’ คือ ‘มุค’ นั่นเอง โดยจะมีหน้าม้าซึ่งมีทั้งคนไทยและคนญี่ปุ่นยืนอยู่คนละแถวกับผู้หญิง พอไปยื่นพาสปอร์ตของตนเองก็จะเบนความสนใจจากเจ้าหน้าที่สุดท้ายกรเป็นจังหวะๆ ตอนนั้นเองเวลาทองก็มาถึง เขาจะส่งสัญญาณให้เธอ เธอก็จะมุดราวเหล็กที่กั้นไว้ข้ามทันที วิธีการแบบนี้ ถ้าผ่านเข้าไปได้โดยที่เจ้าหน้าที่ไม่เห็นหรือมีพลเมืองปากโป้งก็ถือว่าผู้หญิงคนนั้น โชคดี หลังจากเธอผ่านจุดนั้นมาได้แล้ว แก้วบอกว่ายังไม่ปลอดภัย เขาจะนัดแนะกันที่บอสหรือแม่แล้วว่าจะไปเข้าห้องน้ำ เธอจะอยู่ในห้องน้ำประมาณ 15-20 นาที เพื่อถ่วงเวลาซักอีกครั้งว่าเจ้าหน้าที่สุดท้ายจะมาจับเธอหรือไม่ ถ้าไม่มีก็เรียกว่ารอด

แก้วเล่าชีวิตของเธอร่วมปีที่มาอยู่ในญี่ปุ่นให้ฟังแล้วใจมันเบาๆ บอกไม่ถูก เธอเล่าว่าหลังเธอออกจากสนามบินแล้ว ผู้ชายซึ่งอยู่ในแก๊งชาวจีนก็จะพาเธอไปพักอยู่ที่หอพักราคาแพงหรือภาษาญี่ปุ่นเข้เรียกว่า ‘อพาร์ทโคะ’ หรือถ้าหรูหราหน่อยเขาเรียก ‘บานชอง’ หรือภาษาอังกฤษว่า ‘แมนชั่น’ นั่นแหละ หลังจากขุนเงินอิ่มแล้ว เขาพาเธอไปตัดเทร็ก คำนี้หมายถึงนำไปขายต่อ คือผู้หญิงคนนั้นจะต้องถูกขายให้กับเจ้าของร้านเครื่องดื่มหรือสเน็กบาร์ที่เบื้องหน้าเป็นร้านให้แขกที่มาเที่ยวคาราโอเกะ แต่เบื้องหลังรู้กันว่าตกลงกันได้ในราคา ถ้าค้างคืนคือ 50,000 เยน คิดเป็นเงินไทยก็ตกราว 10,000 บาท ถ้าชั่วคราวก็ 30,000 บาท อยู่ในเงินไทยราวๆ 6,000 บาท

แก้วบอกว่าก่อนที่เธอจะตัดมาเธอก็ใช้ว่าทุกอย่างจะง่าย พวกชาดูซ่ามันโหดมาก มันจะมีการตรวจสอบผู้หญิงคนนั้นก่อนว่ามีส่วนใดครบสถานะมาก่อนหรือเปล่า ผ่านการมีบุตรมาแล้วหรือยัง (แต่ส่วนใหญ่ผ่านการมีครอบครัวมีลูกมาแล้วทั้งนั้น) ถ้าใครอยากเห็นภาพก็หนึ่งเรื่อง “กตทามแห่งความรัก 1” ไซเล... ความเป็นอิสระของพวกเธอไม่มี เมื่อเธออยู่กับลูกค้าเสร็จแล้ว เธอต้องโทรศัพท์มาบอกบอทุกครึ่ง ห้ามไม่ให้ไปไหนเอง คุณกันแบบไม่ให้ห่างทุกฝี่ก้าว ถ้าเรียกเท็กซิกกลับก็จะมียูกน้องชาดูซ่าหาลอด

บ้านที่พี่กรบอกรว่านอนรวมกันเป็นห้องใหญ่ สโกล์ห้องก็เป็นแบบญี่ปุ่น มีเครื่องอำนวยความสะดวกครบครัน ทำอาหารกินกันเองได้ แต่ไม่มีความสุขจริงๆหรอก เพราะเมื่อไหร่พวกเธอจะใช้หนี้ได้หมด แต่ถ้าหนี้สินยังไม่หมด เรื่องคิดหนีอย่าได้มีในหัวสมอง... ถ้าถูกจับได้จะถูกทารุณกรรมต่างๆ และขั้นสุดท้ายคือจะถูกขายไปให้ห้องแถวท่าเรือเมืองโกเบ เมืองโอซาก้า เป็นที่ๆ จะมีแต่พวกกะลาสีที่หนักาม ซึ่งจะเป็นอย่างคนกร 10 ครั้ง บางคนคิดหลังออมแถม บางคนคิดอาสาเสพติด แอมบางคนแหงนมากไปเจอผู้ชายไทยที่มาขายตัวก็ไปหลงรักถูกปอกอกจนหมดตัว เสียทั้งตัวเสียทั้งเงินดูชายไทยในคราบแมงดาหลอกร้า...” (เหยื่อฯ ท่าชาย 2540:14)

ถ้าสัญญาารกหรือเท็กซิกตกลง หรือผู้หญิงคนนั้นก็หน้าก็มาทำงานหนักเงินใช้หนี้จนหมดแล้ว พวกเธอก็ไม่ต้องคอยอยู่ภายใต้อาณัติของแก๊งชาดูซ่าหรือมาจ้างอีกต่อไป ผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งบอกว่า หญิงไทยในชุมชนเมืองฟูจิประมาณ 95% ต้องทำงานรับแขกในตมเน็กบาร์เพื่อปลดหนี้สินค่าเดินทาง ค่าขอสารและค่าใช้จ่ายอื่นๆ ถ้าโชคดี ทำงานดี รับแขกเก่ง อาจจะปลดหนี้มูลค่าหลายแสนบาทได้ภายใน 1-3 เดือน จากนั้นก็เป็นอิสระ เลิกงานและเลือกรับแขกได้ตามความต้องการ ออกไปหาเช่าบ้านอยู่อย่างอิสระ ใครไม่ต้องถูกบังคับ บ้างก็เปลี่ยนไปทำงานอื่น เช่น เป็นหมอนวดอย่างเดียว ไม่นอนกับแขก บางคนก็เลือกเป็นพนักงานเสิร์ฟในร้านอย่างเดียว บางคนก็มีคนญี่ปุ่นที่มีอายุ เช่น 50 ปีขึ้นไปรับอุปการะเลี้ยงดู เช่าบ้านให้อยู่ มีเงินประจำให้และรถยนต์ให้ใช้

ช่วงเวลาที่ปลดหนี้สินและเป็นไทแก่ตัวนี้เองที่เป็นช่วงเวลาที่ทุกคนปรารถนาและระออดชช่วงนี้ทุกคนเป็นอิสระ สามารถทำงานหาเงินเพื่อส่งกลับบ้านอย่างเป็นทางการเป็นกอบเป็นกำ บางคนก็ประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะคนที่รู้จักประหยัคอดออมและหางานพิเศษเสริมรายได้ คนเหล่านี้สามารถเก็บเงินเก็บทองสร้างเนื้อสร้างตัว ผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญของเราที่ทำหน้าที่บริการด้านส่งเงินกลับบ้านบอกว่า บางคนส่งเงินกลับบ้านเดือนละ 100,000 บาท หลายคนอาจจะไม่ถึงเดือนละแสน แต่ก็หลายหมื่นบาทเหมือนกัน ส่วนใหญ่ก็มีเงินเหลือส่งกลับบ้านเป็นประจำทั้งนั้น ยอดเงินที่ผ่านมือเขาประมาณกันได้ว่าถึงเดือนละหลายสิบล้านบาท

ผู้ให้ข้อมูลท่านนี้บอกว่าวิธีการค่านินทรุกิจของเขาง่ายและไม่ซับซ้อน เขามีเงินเกิดบัญชีให้แฟนที่อยู่เมืองไทย 1,000,000 บาท จากนั้นตัวเขาอยู่ที่ญี่ปุ่นก็จะรับผิดชอบนินทรุกิจจากบรรดาคนไทยในญี่ปุ่น ถูกค่าจะโทรศัพท์ที่เข้ามาว่าจะฝากเงินกับบ้านจำนวนเท่าใด เขาก็จะโทรศัพท์ไปบอกแฟนที่เมืองไทยให้จัดการส่งเงินไปให้ชื่อและที่อยู่ที่ระบุไว้จากต้นทาง ตัวเขาคิดค่าบริการครั้งละ 4,000 เชน เมื่อได้รับยอดเงินศดที่ลูกค้านำมาจ่ายให้แล้ว วิธีนี้คนไทยในญี่ปุ่นไม่ต้องส่งเงินเขนกับเมืองไทย ไม่ต้องมีปัญหาเรื่องอัตราแลกเปลี่ยนหรือเรื่องค่อเงินหาระหว่างทางให้สูงฮากเคย เงินเขนก็อยู่ที่ญี่ปุ่นกับตัวเขา ทางบ้านก็จะได้เงินบาทที่แฟนอยู่ที่เมืองไทยรับไปจัดการให้ แน่แน่นอนว่าผู้ให้ข้อมูลท่านนี้มีเครคิดดีมาก ได้รับความไว้วางใจจากบรรดาคนไทยในแคว้นซุมซุมฟูจิอย่างกว้างขวาง

เป็นที่น่าสังเกตว่า บรรดาคนไทยชายหญิงในซุมซุมเมืองฟูจิที่พวกเรามีโอกาสไปเพื่อนวนั้น เหมือนกับว่าถูกโคดเค็ชวและแยกตัวออกจากสังคมและวัฒนธรรมญี่ปุ่นโคชรวม พวกเขาและเธอมีโอกาสติดต่อกับคนญี่ปุ่นทั่วไปอย่างค่อนข้างจำกัด ส่วนใหญ่จะสัมพันธ์กันในลักษณะแขกหรือลูกค้า นายหรือบอส หรือไม่กี่ตัวแทนของแก๊งฮากุซ่า ชีวิตประจำวันส่วนใหญ่ของพวกเขาจะวนเวียนอยู่กับบรรดาเพื่อนคนไทยร่วมชะตากรรม หรือไม่กี่เพื่อนคนไทยที่เป็นเจ้าของกิจการและทำธุรกิจกับพวกเธอ เช่น เจ้าของร้านอาหาร ร้านขายของชำ ร้านเสริมสวย ร้านเช่าวิดีโอ ร้านขายหนังสือวารสารหรือสินค้าอุปโภคบริโภคจากเมืองไทย เหตุผลสำคัญก็คือ ป้อมปราการทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นปิดกั้นอย่างแน่นหนา หญิงไทยและคนไทยเหล่านี้เป็นคนในพื้นที่ชายขอบ อยู่ในโลกต้องห้ามของคนต่างชาติและทำงานประเภท 3K แน่แน่นอนพวกเขาและเธอไม่อาจเรียนภาษาญี่ปุ่นที่สามารถใช้สื่อสารในที่สาธารณะกับผู้คนต่างฮากุ ต่างสถานภาพและชนชั้นในสังคมญี่ปุ่นได้อย่างเหมาะสมกับกาละเทศะของสังคมญี่ปุ่น พวกเขาอาจได้ภาษาญี่ปุ่นแบบผสมปนเป ภาษาที่มีศัพท์หรือสำเนียงของสังคมชายขอบและฮาจิซายขอบ ซึ่งไม่เป็นที่ยอมรับในสังคมญี่ปุ่น ในขณะที่เดียวกัน ชีวิตของพวกเขาและเธอต่างก็เต็มไปด้วยความเสี่ยง แต่ทุกคนก็ไม่รู้ว่าจะถูกเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองหรือตำรวจมาจับตัวไปเมื่อไหร่ ไม่รู้ว่าจะถูกแก๊งฮากุซ่ามาจัดการเมื่อไหร่ ไม่รู้ว่าจะไปขัดผลประโธชน์หรือกระทบกระทั่งกับอันธพาลชาติเดียวกันหรือต่างชาติเมื่อไหร่ หรือกระแสนญี่ปุ่นหวาดผวากับโรคเอดส์จะเกิดขึ้นเมื่อไหร่ ถึงเหล่านี้ไม่มีใครคาดการณ์ได้ทั้งหมด ไม่มีใครกำหนดอนาคตหรือชะตากรรมของตนเองได้อย่างจริงจัง ชีวิตและซุมซุมของคนไทยในญี่ปุ่นที่พวกเขาพบเห็นนั่นอาจเป็นชีวิตแบบได้คืน ชีวิตที่เต็มไปด้วยความเสี่ยง ชีวิตที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนเพื่อเอาตัวรอด โดยที่คำว่ากฎหมาย กฎศีลธรรมจรรยาหรือบรรทัดฐานทางสังคมปกติของไทยหรือญี่ปุ่นไม่อาจเข้ามาทำหน้าที่ได้มากนัก

หลายคนอาจนับถือพระสมเด็จ เสต็ห่อ ร. 5 นางก๊ก หรือเจ้าแม่กวนอิมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวประจำใจ แต่จะใช้มาตรฐานทางศีลธรรม เช่น คีล 5 มชเป็นเครื่องคัดถินพฤติกรรมของบรรดาชายหญิงในซุมซุมฟูจิที่เรารู้ไปพบเห็นมาไม่ได้ทั้งหมด แต่ละคนต่างก็ดิ้นรนหาทางออกไป

กับชีวิต ทำงานหนักเพื่อให้ได้มากที่สุดแล้วใช้จ่ายเงินเพื่อซื้อหาสิ่งที่ตนพอใจให้ได้มากที่สุด หลายคนก็มีเครือข่ายเพื่อนฝูง หรือคนที่ตนเองนับถือเหมือนญาติสนิท แต่ถ้าเป็นเรื่องความสัมพันธ์ทางเพศแล้ว คนกลุ่มนี้ค่อนข้างจะเปิดเผยและยอมรับได้ว่า ความสัมพันธ์ทางเพศนอกหมั้นออกจากบริบทของงานแล้วเป็นเรื่องที่แต่ละฝ่ายพึงพอใจ จะรักใครชอบใคร อากานอนกับใครหรือไม่ ไม่มีใครห้ามปรามหรือกำหนดความพึงพอใจของใครได้ ชาวไทอาจจะไม่มีแฟนคนญี่ปุ่นมากกว่า 1 คนในคราวเดียวกันก็ได้ บางคนอาจจะมีทั้งแฟนคนญี่ปุ่นและตัวน้อยคนไทย ซึ่งคงให้เห็นเป็นแฟนแข่งกันของบรรดาสาวชาวไทที่ประสบความสำเร็จในเรื่องการหาเงิน บางคนเมื่อคนไทอาจจะไม่มีแฟนเป็นคนต่างชาติ เช่น พิธีป็นินส์หรืออิหร่าน เป็นต้น

จังหวัดและชีวิตของชีวิตและชุมชนของคนไทยเหล่านี้ขึ้นอยู่กับอำนาจของเงินเสมอมากกว่าอย่างอื่น ทุกคนมาเพื่อหาเงินหรือพูดทองในญี่ปุ่น ส่วนเรื่องอื่นเป็นเรื่องสถานการณ์ชั่วคราวชั่วคราว หรือเป็นเพียงช่วงหนึ่งของชีวิตซึ่งส่วนใหญ่ก็ไม่ปรารถนาจะกลับมาใช้ชีวิตหรือกลับไปอยู่กับสิ่งเหล่านี้ไปตลอดชีวิต ทุกคนต่างก็ฝันถึงเงินเฮนก่อนใหญ่เพื่อจะส่งกลับไปช่วยเหลือที่บ้านและเก็บไปสร้างเนื้อสร้างตัวในอนาคต โดยเฉพาะคนที่อยากกลับบ้านเกิดเมืองนอนเมื่อร่างกายไม่ไหวแล้ว หรือเมื่อจะตายชีวิตจิตใจก็ขึ้นไป เช่น เมื่อต้องล้มป่วยด้วยโรคเรื้อรัง หรือโรคร้ายต่างๆ ตั้งท้อง หรือแม้กระทั่งต้องจบชีวิตลงในต่างประเทศ

ภาษาของ "ญี่ปุ่น" ในสายตาของคนไทย

เมื่อเร็วๆ นี้ หนังสือพิมพ์ *Bangkok Post* ได้มีนิตยสารข่าวเล็กๆ ข่าวหนึ่งที่เกิดขึ้นที่สนามบินนาริตะ ประเทศญี่ปุ่น ข่าวเล็กๆ ชิ้นนี้เป็นเรื่องราวหญิงไทย 2 คนพยายามลักลอบเข้าเมืองโดยการค้าขายเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองของญี่ปุ่น โดยการค้าขายพนักงานต้อนรับภาคพื้นดินของสายการบินเจแปนแอร์ไลน์ แต่ความพยายามของพวกเธอล้มเหลวเพราะพวกเธอถูกเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองรวบตัวเสียก่อน จากการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจพบว่า พวกเธอยังมีบัตรอนุญาตให้เข้าไปในพื้นที่หวงห้ามของสนามบินไว้ในครอบครองอีกด้วย ผู้ต้องสงสัยทั้งสองคนให้การว่ามีผู้ชายญี่ปุ่นคนหนึ่งเอาชุดพนักงานดังกล่าวมาให้ที่สนามบินคอนเมื่อง กรณีของหญิงไทยทั้งสองคนนี้พยายามที่จะลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายครั้งนี้มีข่าวว่าเป็นครั้งที่สามในรอบปีนี้ที่คนไทยได้กระทำผิดในลักษณะเดียวกันนี้ ("Uniformed Thai Women Grounded at Narita." *Bangkok Post*, November 21, 2000, p. 1)

เนื้อหาของข่าวสั้นๆ ดังกล่าวนี้ออกอะไรหลายอย่างเกี่ยวกับขบวนการลักลอบค้าหญิงไทยไปขายประเวณีที่ญี่ปุ่น รวมทั้งความพยายามคืนตัวของผู้หญิงไทยในเส้นทางดังกล่าว กรณีนี้บอกถึงว่ามีขบวนการได้คืนเข้ามามีส่วนร่วม เช่น คิดและแนะนำวิธีการการค้าเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง จัดหาเครื่องแบบพนักงานสายการบินมาให้ อาจรวมถึงการขอวีซ่าเข้าเมืองจากสถานทูตญี่ปุ่นในประเทศไทยและกระบวนการลักลอบเข้าเมืองที่ซับซ้อนเกี่ยวข้องกับคนหลายฝ่าย ดังที่ปรากฏใน

รายงานของ HRW ในส่วนของผู้หญิงไทยนั้นก็มีความน่าสนใจหลายอย่าง เช่น ทำไมจึงต้องเดินทางไปหางานทำที่ญี่ปุ่น พวกเขาไม่รู้ข่าวสารข้อมูลหรือสถานการณ์ต่างๆ เพื่อประกอบการตัดสินใจหรืออย่างไร หรือพวกเขารู้แต่ต้องการจะไป โดยคิดแบบเข้าข้างตัวเองตลอดเวลาว่า โศกอาจะเข้าข้าง ถ้าผ่านกระบวนการต่างๆ ไปได้และมีโอกาสตรอกกลับมา พวกเขา ก็จะสบายร่ำรวยมีเงินทองใช้จ่ายช่วยเหลือครอบครัวไปตลอดชีวิต พวกเขาพยายามทำความเข้าใจวิถีคิดและการตัดสินใจของพวกเขา ขณะเดียวกันก็ต้องคงกับเทคนิคและวิธีการที่บรรดาผู้หญิงไทยและขบวนการได้ค้นหาค้นคิดค้นเพื่อคนเข้าหน้าที่บ้านเมืองในการเดินทางเข้าญี่ปุ่น เช่น ให้ผู้หญิงตัวเล็ก (หนักประมาณ 37 กก. สูง 143.5 ซม.) เข้าไปนอนจุกตัวอยู่ในกระเป๋าค้นทางขนาคาใหญ่แล้วให้ผู้ชายญี่ปุ่นเป็นคนพาไปผ่านด่านตรวจคนเข้าเมือง ให้นายหน้าหรือนำทางพาเดินทางเข้าไปโดยใช้สัญญาวม รหัส และวิธีการต่างๆ เพื่อเอาชนะเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง รวมทั้งการทำงานของแก๊งอาชญากรรมในการปลอมแปลงหนังสือเดินทางในกรุงเทพฯ (โปรดดู "Man Arrested for Smuggling Woman." *The Japan Times*. June 29, 1996, p. 2; "Woman Held with Fake Passports." *Bangkok Post*. August 17, 1996, p.2)

ข่าวลักษณะนี้ปรากฏให้เห็นทางสื่อมวลชนอยู่เนืองๆ หลากๆ กรณีก็สะท้อนให้เห็นกรรมวิธีที่สุกสกาวจะพิลึกในการที่จะเอาชนะเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองเพื่อที่จะลักลอบเข้าไปทำงานในสถานบริการและอุตสาหกรรมทางเพศที่เลื่องชื่อของญี่ปุ่น ข่าวลักษณะนี้ได้รับการนำเสนอผ่านสื่อมวลชนในประเทศไทยไม่แพ้ข่าวคราวการหลอกหลวงผู้คนก่อนออกเดินทาง ข่าวอาชญากรรมและจะดาคกรรมของหญิงไทยในญี่ปุ่น เช่น เมื่อเร็วๆ นี้มีรายงานข่าวว่า "คืนสาวไทยไปคนรักที่เมืองปลาติง" (เดลินิวส์. 19 พฤศจิกายน 2543) ในรายงานข่าวระบุว่า นายหน้าคนไทย 2 คนได้หลอกหลวงห่อผู้หญิง 2 คนจากอำเภอห่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ว่าจะพาไปหางานทำที่ประเทศญี่ปุ่นโดยเรียกเงินคนละ 40,000 บาท แต่เมื่อเดินทางไปถึงญี่ปุ่นกลับต้องทำงานขายบริการทางเพศใช้นายทุนญี่ปุ่นเป็นเงินมากกว่า 2 ล้านบาท ขณะนี้เหยื่อทั้ง 2 คนถูกตำรวจญี่ปุ่นจับในข้อหาหลบหนีเข้าเมือง

อีกกรณีหนึ่งที่ซับซ้อนกว่านั้นแต่อยู่ในข่ายของการหลอกหลวงผู้คนเช่นกัน กล่าวคือหนังสือพิมพ์ เดลินิวส์ ฉบับประจำวันวันที่ 17 พฤศจิกายน 2543 รายงานข่าวเกี่ยวกับผู้ชายญี่ปุ่นวัย 52 ปีคนหนึ่งพร้อมด้วยลูกสมุนไทยคนหนึ่งได้เดินสายหลอกผู้คนเหยื่อสาวพรหมจรรย์ที่มีอายุต่ำกว่า 16 ปีว่าจะแต่งงานและพากลับไปอยู่ที่ประเทศญี่ปุ่นด้วย รายคนนี้ก็จ่ายค่ากินสอดส่องอย่างเป็นทางการเมื่อเหยื่อตาใจก็พาเข้าโรงแรมซึ่พร้อมจารีพร้อมกับถ่ายรูปปลอมไว้ด้วย จากนั้นผู้ชายญี่ปุ่นคนดังกล่าวก็แหกกลับมาพร้อมกับอาวุธปลากดมกทั้งหลาย ไปพิมพ์เป็นหนังสือขาย จากนั้นก็ชวนกลับมาหาเหยื่อที่ประเทศไทยอีก จนกระทั่งถูกจับกุมได้ที่จังหวัดอุดรธานีเมื่อเดือนพฤศจิกายนที่ผ่านมา ("ผู้สมคบหลอกสาว..." เดลินิวส์. 17 พฤศจิกายน 2543.)

รายงานข่าวที่กล่าวมานี้เป็นเพียงตัวอย่างล่าสุดที่เกิดขึ้น ตัวอย่างเหล่านี้ยืนยันว่า ฆาตภาพของญี่ปุ่นในฐานะที่เป็นแหล่งขุดทองของสาวไทยนั้นมีพลังอำนาจอย่างมาก โดยเฉพาะกับบรรดาสาวไทยที่เป็นกลุ่มเสี่ยง เช่น หญิงสาวในชนบทภาคเหนือและภาคอีสาน หญิงสาวจากกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในภาคเหนือ รวมทั้งบรรดาหญิงที่แต่งงานแล้วแต่มีปัญหาครอบครัว มีปัญหาหนี้สิน และหญิงที่เคຍทำงานในสถานบริการทางเพศในประเทศมาก่อน พวกเขาเหล่านี้อาจจะไม่มีทักษะและประสบการณ์ชีวิตที่แตกต่างกัน แต่สิ่งหนึ่งที่พวกเขาเหมือนกันก็คือ ต้องการคืนรพาททางออกให้กับชีวิตและครอบครัว โดยการออกไปทำงานหาเงินที่ประเทศญี่ปุ่น ภาพลักษณ์ของเมืองญี่ปุ่นที่ถูกผลิตซ้ำในระบบข่าวสารข้อมูลและการรับรู้ของพวกเขาเหล่านี้นับวันเป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างยิ่ง

เงื่อนไขอะไรที่ทำให้ฆาตภาพญี่ปุ่นที่เป็นแหล่งขุดทองของหญิงไทยมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้หญิงไทย พวกเขาขอทราบขอหาหนึ่ไปให้พ้นจากชีวิตที่เต็มไปด้วยหนี้สิน ความแร้นแค้นและความสิ้นหวังที่ตนเองเผชิญอยู่ที่บ้านเกิดอย่างนั้นหรือ เรื่องราวของคนที่ประสบผลสำเร็จมีพลังอำนาจมากกว่าคนที่ล้มเหลวและเอาชีวิตไม่รอดใช่หรือไม่

ในเพลง *"โยโกฮาม่า"* ที่โด่งดังของศิลปินเพลงเพื่อชีวิตระดับแนวหน้าอย่าง พงษ์สิทธิ์ คัมภีร์ ได้บอกเล่าถึงโศกนาฏกรรมของหญิงบริการไทยส่วนหนึ่งที่ได้รับบนเส้นทางขุดทองที่เมืองปลาดิบ เนื้อเพลงและท่วงทำนองดนตรีดังกล่าวดำยทอดเรื่องราวและท่วงทำนองที่สะเทือนอารมณ์เป็นอย่างยิ่ง ท่อนหนึ่งของเพลงนี้บอกว่า

“...จำได้วันลาข้าวบอกว่าจะอดใจ	เก็บออมไว้ที่ควรวี๋ ชายบริการอยู่นานหลายปี ผงเงิน
กลับมา แม่พ่อชวานกลายเป็นเศรษฐี	จากนาผืนน้อยผืนนี้ ช่วยขุดขุดชีวิตหลายสิบที่บ้าน
แต่ตัวนางอยู่ขึ้นมาถึงที่อดอย	กินนอนอยู่ในห้องน้อย ความเหงาหงอยมาเยี่ยมทุกวัน
ทอดร่างเป็นหุ่นให้ชายตุ้มกลัดมัน	ปล่อยค้นหาสารพัน วิปริตวิถิตารทุกวันทุกวี่
จึงหันหาชาติตุรากับเพื่อนคนไทย	แมงดาหนุ่มญี่ปุ่นไกล มาพาเข้าไปเข้าบ้านทุกที
หมกเนื้อหอมลควแม่ขุนหัว โคนจึงหนี	เหยียบใจเข้ามาบนนี้ คำดังหลายตีเกินใครจุดหิน...”

(พงษ์สิทธิ์ คัมภีร์ “โยโกฮาม่า” อัลบั้มชุด “คำนี้ถึงบ้าน” กรุงเทพฯ: บริษัทเอ็มสแควร์ เอ็นเตอร์เทนเมนต์, 2540.)

นอกจากเพลงของพงษ์สิทธิ์แล้ว พวกเราพบว่าชีวิตและชะตากรรมของหญิงไทยในญี่ปุ่นได้รับมีการถ่ายทอดกลับมาอย่างสังคัมไทยในหลายรูปแบบ เช่น ข่าวสารทางสื่อมวลชน สารคดีหนังสือนวนิยาย ภาพยนตร์ (กลกามแห่งความรัก) ละครโทรทัศน์ (คุณนายไอซาก้า) เพลงถูกท่วง (“ตั้งใจไปญี่ปุ่น” ของแววตา ศวพร และ “คิดถึงสาวน้ำทอง” ของไมค์ ภิรมย์พร) เพลงเพื่อชีวิต หมอคำ ฯลฯ เป็นที่น่าสังเกตว่า เนื้อหาสาระของเรื่องเล่าเหล่านี้เกือบทั้งหมดเป็นเรื่องของทุกลมกรรม โศกนาฏกรรมและความโศครวของบรรดาหญิงไทยในญี่ปุ่น น้อยเรื่องนักที่จะบอกว่าเป็น

ทองที่ญี่ปุ่นหลาย หรือคนที่ไปทำงานญี่ปุ่นแล้วสุขสบาย งานดี เงินสบาย แต่ทำไมสาธารณชนโดย เฉพาะคนในกลุ่มเสี่ยงจึงได้รับเฉพาะสารที่เกี่ยวกับความมั่งคั่งร่ำรวยและเงินทองมหาศาลของญี่ปุ่น จนกระทั่งนำไปสู่การคัดค้านใจที่นำมาซึ่งปัญหาที่ติดตามมาอย่างมากมาย รวมทั้งปัญหาการละเมิด สิทธิมนุษยชนด้วย

พวกเราคิดว่าคำตอบส่วนหนึ่งอาจอยู่ที่กรณีตัวอย่างที่พวกเราได้เรียนรู้มาจากการศึกษาภาค สนามเรื่องหมอลำซึ่งที่จังหวัดมหาสารคามเมื่อเดือนพฤษภาคมที่ผ่านมา พวกเรามีโอกาสพบกับเจ้า ภาภที่มาจากห้างหมอลำซึ่งชื่อจริงของจังหวัดมหาสารคามคนหนึ่ง เจ้าภาภคนนี้เราเรียกเธอว่า “ที่เกิด” ที่เกิดเป็นหญิงในวัยประมาณ 40 ตอนต้น ผิวขาว ตัวคอมบาง สูงประมาณ 155 ซม. ผมหาวโกศกลี ฒตามสมัยนิยมและแต่งตัวที่ทางภูมิฐาน สะพายกระเป๋าหนังที่มีชื่อและราคาแพงสีดำอยู่ตลอด เวลา เธอมีโทรศัพท์มือถือติดตัวและใส่สร้อยข้อมือทองเส้นใหญ่และสร้อยคอทองคำ พื้นเพเดิมของ เธอเป็นลูกสาวชาวบ้านหมู่บ้านหนึ่งในเขตอำเภอเมืองมหาสารคาม เธอแต่งงานและมีลูกแล้ว แต่ เมื่อประมาณ 10 ปีที่ผ่านมา ครอบครัวของเธอประสบปัญหาอย่างรุนแรง เธอหย่าร้างกับสามีซึ่งไป ทำงานที่ประเทศไต้หวันตะวันออกกลางมาก่อน เธอคัดค้านใจเดินทางไปทำงานที่ประเทศญี่ปุ่นด้วยคน เอง พวกเราไม่มีโอกาสสัมภาษณ์ประวัติชีวิตเธออย่างละเอียด ที่เกิดบอกเพียงว่าไปทำงานร้านอาหาร ทุกวันนี้เป็นเจ้าของกิจการร้านอาหารของเธอเองและแต่งงานใหม่กับสามีคนญี่ปุ่น ตั้งถิ่นฐาน อยู่ที่ญี่ปุ่นอย่างมั่นคง

ที่เกิดบอกว่าห้างหมอลำซึ่งเธอไปแกล้งบนหลวงปู่ศุขริมแม่น้ำชีของหมู่บ้านแห่งหนึ่ง เธอบอก ว่าก่อนเดินทางไปญี่ปุ่นได้บนบานหลวงปู่ว่าถ้าชีวิตประสบผลสำเร็จจะกลับมาตั้งและเอาคำปามา ทอดทำบุญที่วัดนั้นด้วย ตอนที่เธอออกเดินทางนั้นเธอทิ้งลูก 2 คนไว้กับแม่และญาติพี่น้องที่บ้าน เมื่อเวลาผ่านไป เธอกลับมาพร้อมกับความสำเร็จด้านเงินทอง ความเป็นอยู่ในครอบครัวของเธอขุ ษาขามากขึ้นและด้วยเธอเองก็รู้สึกว่าการที่เธอคิดอย่างไม่เคยคาดคิดมาก่อน เมื่อเธอกลับมาเยี่ยมบ้านป็นี่ เธอจึงเอาคำปามาทอดทำบุญและจ้างหมอลำซึ่งมาแสดงแกล้งบนหลวงปู่ด้วย คณะหมอลำซึ่งที่เธอว่า จ้างคือ หมอลำไพฑูย์ เกียงทองและหมอลำวนิดา ดันทอง โดยจะให้แสดงตั้งแต่ 10.00-18.00 น. ราคาว่าจ้างทั้งหมด 22,000 บาท

พวกเรามีโอกาสสังเกตพิธีกรรมทำบุญแกล้งบนและการแสดงหมอลำซึ่งที่ที่เกิดว่าจ้างมาตั้งแต่ ดัน รวมทั้งได้ทบทวนที่สำนักงานหมอลำซึ่งในตัวเมืองมหาสารคามด้วย พวกเราพบว่า ที่เกิดเป็นจุด ศูนย์กลางของงานอย่างแท้จริง ชาวบ้านที่พวกเรามีโอกาสพูดคุยด้วยต่างก็แสดงความชื่นชมในความ ดำรงชีพทางการเงินของที่เกิด หลายคนบอกว่าคนอะไรถึงโชคดีที่เกิดมาสวยและร่ำรวย ทำบุญด้วย อะโรมาหนอจึงประสบผลสำเร็จร่ำรวยเป็นเศรษฐินีขนาดนี้ รวยแล้วยังมีน้ำใจเอาคำปามาทอดที่วัด และจ้างหมอลำซึ่งมาแสดงให้ชาวบ้านมาร่วมหมั่นชื่นโสมแจกันทั้งตำบลเลย บนเวทีหมอลำซึ่ง หมอลำทั้งชายและหญิงต่างก็ประกาศยกย่องและสรรเสริญคุณงามความดีและขอขมาโทษให้พรแก่ที่เกิด อย่างไม่ขาดสาย มีอยู่ช่วงหนึ่งที่หมอลำซึ่งได้เชิญเจ้าภาภขึ้นมาพบปะพูดคุยกับบรรดาชาวบ้านที่มา

ชมการแสดง หมอตำผ่ายขายถือโอกาสสัมผัสกายณ์ที่เกิด งานที่ญี่ปุ่นที่ท่าอยู่คืออะไร ร้านอาหารและ
 ร้านคาราโอเกะ ถูกค้าเป็นคนไทยหรือญี่ปุ่น เราได้ศิโหม คิดถึงบ้านหรือปล้ำ และอาหารที่ขายเป็น
 อาหารพวกไหน เมื่อที่เคลมบอกว่ามีคำหมากทุ่ง ปลากรีนจวบของก็มี ชาวบ้านก็ปรบมือตีปรำกัรบด้วย
 ความชอบบอชอบใจอึ้งนัก ในท้งที่พูดหมอตำก็ขอเชิญให้ที่เครื่องเพลงกล่อมแฟน 1 เพลง ที่เกิดก็
 เลือกรื่องเพลงถูกทุ่งหมอลำฮอดนิชม “โบว์รักลิดา” ของศิริพร อำไพพงษ์ แม้ว่าวันนั้น ที่เกิดจะเจ็บ
 คอและเสียงไม่ค่อยมี แต่เธอก็ร้องด้วยท่าทีที่กล้าที่มันใจ บอกถึงความชำนาญและคุ้นเคยสมกับเป็น
 เจ้าของร้านคาราโอเกะในญี่ปุ่น

ในระหว่างนี้เองที่พวกเราได้มีโอกาสสัมผัสความเป็นผู้ประสบความสำเร็จในชีวิตและได้
 รับการยกย่องชื่นชมจากชาวบ้านของที่เกิด ชาวบ้านชายหญิงทั้งที่เป็นญาติพี่น้องและคนรู้จักกันต่าง
 ก็เฝ้าชอดอกไม้และพวงมาลัยมาถ้อมคอบให้ที่เกิด บ้างก็ขอจับไม้จับมือจากด้านล่างของเวที บ้างก็
 มาร้องคะนองทักท้ออำกันได้มี ที่เกิดจึงกลายมาเป็นประหนึ่งควราและวีรสตรีคนขอมๆ ของชาว
 บ้านในละแวกนั้น โดยมีเวทีการแสดงหมอลำจึงเป็นบริบทแวดล้อมที่เสริมส่งและยกย่องความ
 สำเร็จด้านเงินทองที่เธอได้รับจากการไปทำงานที่ประเทศญี่ปุ่นอย่างเต็มภาคภูมิ

กรณีของที่เกิดบอกพวกเราว่า ลูกผู้หญิงต้องคั้นรันทนทางานหาเงินเพื่อเป็นกำลังทางเศรษฐกิจ
 ให้กับครอบครัวที่บ้านโดยการไปทำงานที่ญี่ปุ่นนั้นเป็นเรื่องจริงที่สามารถมองเห็นและสัมผัสได้
 และเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ในสายตาของชาวบ้าน แม้ว่าจะต้องเอาชีวิตเข้าเสี่ยงก็ตาม ชาวบ้าน
 อีสานที่พวกเราได้เห็นมานั้นเหมือนจะมองเห็นว่า ความสำเร็งนั้นเป็นเรื่องทางวัตถุที่มองเห็น จับ
 ต้องและสัมผัสได้จริง ทริศสมบัติและความมั่งคั่งทางวัตถุเปลี่ยนฐานะความเป็นอยู่และสถานภาพ
 ทางสังคมของคนได้เพียงข้ามคืน คนไปทำงานญี่ปุ่นร่ำรวยกลับมามีเงินทองและทรัพย์สินสมบัติมาก
 มายนั้นไม่ใช่ใครอื่นเลย ก็คนที่ครั้งหนึ่งที่เป็นชาวบ้านร้านตลาดธรรมดาๆ เหมือนกันนั่นเอง ส่วน
 ความล้มเหลว ความตายหรือโศกนาฏกรรมเป็นเรื่องไกลตัว เป็นเพียงข่าวลือ เรื่องเล่าหรือคำเตือนที่
 ได้ยินได้ฟังมาทางสื่อมวลชนเท่านั้น ชีวิตก็มันเร้นแค้นยากจนอยู่แล้ว จะกลัวอะไรกับความตาย ถ้า
 มีโอกาสก็น่าจะลองเสี่ยงสักครั้ง เผื่อว่าโชคจะเป็นของเรา เผื่อว่าสักวันหนึ่งเราจะได้กลับมา
 เป็นเจ้าภาพหมอลำซึ่งและได้รับการยกย่องประหนึ่งวีรสตรีของครอบครัว ของวงศาคณาญาติและ
 ของชุมชน

บทสรุป

ในบทความนี้พวกเรานำเสนอว่า กรณีปัญหาสิทธิมนุษยชนของผู้หญิงไทยในอุตสาหกรรม
 ทางเพศของญี่ปุ่นสามารถเป็น “กระจกเงา” ที่สะท้อนให้เห็นปัญหา ซิดจกักและภาวะแวดล้อมด้าน
 ต่างๆ ทั้งในสังคมไทยและสังคมญี่ปุ่น กระจกเงาบาบนี้เป็นกระจกเงาที่มีสองด้าน แต่ละด้านต่างก็
 สะท้อนภาพและเงื่อนงำของปัญหาได้อย่างคมชัดไม่แพ้กัน กระจกเงาบาบนี้สะท้อนให้เห็นถึงภาวะ
 ความสับสนและตึงเครียดของผู้หญิงในสังคมไทย โลกเฉพาะกลุ่มผู้หญิงที่มาจากชนบท มีข้อจำกัด

ด้านการศึกษาและมาจากพื้นที่ของครอบครัวที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่กำลั้งล้มสลายและแตก
แยก อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาประเทศในรอบ 40 ปีที่ผ่านมา

นอกจากนี้ ยังได้สะท้อนถึงเข้าไปในภาวะกับสนและสิ่งเครื่องในโครงสร้างความสัมพันธ์
ทางเพศระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงในสังคมญี่ปุ่นยุคหลังทันสมัยนิยม ดูเหมือนว่าผู้ชายญี่ปุ่นทั้งที่อยู่ใน
ภาคเกษตรกรรมและภาคธุรกิจอุตสาหกรรมในเมืองต่างก็เผชิญชะตากรรมที่คล้ายกันอย่างหนึ่ง นั่น
คือ พวกเขาเริ่มสูญเสียความมั่นใจและอำนาจเหนือผู้หญิงที่พวกเขาที่เคยมีมาแต่ดั้งเดิม ผู้หญิงญี่ปุ่น
ได้พัฒนาตัวเองทั้งการศึกษา อุตสาหกรรมและบทบาททางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมในสังคม
ญี่ปุ่นยุคใหม่ พวกเขาได้เรียนรู้และตระหนักในเรื่องสิทธิทางเพศและสิทธิมนุษยชนอย่างที่ผู้ชาย
ญี่ปุ่นจำนวนมากอาจจะนึกไม่ถึง รวมทั้งไม่อาจจะยอมรับได้ว่าสิทธิอำนาจที่เคยมีมาตามประเพณี
ในการแบ่งงานกันทำระหว่างเพศ เช่น ผู้ชายทำงานนอกบ้าน ผู้หญิงทำงานรับใช้และจัดการดูแล
เรื่องในบ้าน กำลังตกอยู่ในช่วงของการเปลี่ยนผ่านครั้งสำคัญ

ทั้งสังคมไทยและสังคมญี่ปุ่นต่างก็มีมิติทางประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรมที่
ซับซ้อนที่หล่อเลี้ยงรากเหง้าของปัญหาดังกล่าวไม่แพ้กัน ในสังคมไทยท่ามกลางกระแสการต่อสู้
ค้นหาทางออกในสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจที่บีบคั้น ผู้หญิงจำนวนมากถูกเลือกปฏิบัติ ผู้หญิงได้
รับการคาดหวังจากสังคมให้ทำหน้าที่เป็นกำลังหลักทางเศรษฐกิจของครอบครัว สังคมไทยผลักดัน
ให้ผู้หญิงค้นหาทางออกทุกวิถีทางเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินทอง อันเป็นใบเบิกทางด่านแรกที่สำคัญที่
ทุกคนในการก้าวขึ้นสู่เวทีเกียรติยศของสังคมไทยสมัยใหม่ เมื่อผนวกกับมายาภาพของผู้หญิงที่ใฝ่ฝัน
การคลิตจำในลักษณะที่ว่าญี่ปุ่นเป็นแหล่งขุดทองและคนที่รอคอยกลับมาหรือโชคดีกลับมายจะร่ำรวย
และได้รับการยกย่องประหนึ่งวีรสตรีแล้ว จึงทำให้มายาภาพของผู้หญิงดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ
ของหญิงไทยมากยิ่งขึ้น

ในสังคมญี่ปุ่นทุกวันนี้ บทบาทของผู้ชายที่เคยมีมาและที่ซึ่งมีอยู่อาจจะกุมอำนาจในทาง
เศรษฐกิจ การเมืองและพื้นที่ทางสังคมของชีวิตประจำวัน แต่พวกเขาต้องเผชิญกับผู้หญิงญี่ปุ่นที่เริ่ม
มีสิทธิมีเสียง ทัศนคติมากขึ้น มีการศึกษามากขึ้น รวมทั้งปฏิเสธการบังคับควบคุมหรือการเลือก
ปฏิบัติทางเพศจากผู้ชาย กล่าวได้ว่า สังคมญี่ปุ่นทุกวันนี้เป็นสังคมที่มีภาวะสิ่งเครื่องหรือบทบาท
ทางเพศมากเป็นพิเศษ และเป็นภาวะกับสนและสิ่งเครื่องทางเพศที่เป็นเงื่อนไขทางบวกที่เอื้ออำนวย
ให้ผู้ชายญี่ปุ่นหาทางออกด้วยการแสวงหารีกรจากผู้หญิงต่างชาติที่สามารถซื้อหาได้ด้วยพลัง
อำนาจของเงินเยนที่พวกเขาไม่มีความสามารถครอบครองอยู่ในมือ

เนื่องจากทั้งสังคมไทยและสังคมญี่ปุ่นเองต่างก็พยายามปฏิเสธการคงอยู่ของภาวะกับสน
และสิ่งเครื่องทางสังคม ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่บทบาทและความสัมพันธ์ทางเพศภายใต้บริบทของ
สังคมโลกยุคโลกาภิวัตน์ รวมทั้งไม่มีความพยายามอย่างจริงจังในการจัดการลดระดับความทับถน
และสิ่งเครื่องดังกล่าวอย่างจริงจังจากบรรดาหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน

ของบรรดาผู้หญิงไทยในสถานบริการทางเพศและในชุมชนชายขอบของผู้เฒ่าจึงเกิดขึ้นและดำเนินไปภายใต้ช่องว่างดังกล่าว

เอกสารอ้างอิง

“คู่สาวไทยไปตกนรกที่เมืองปลาเค็ม.” *เดลินิวส์*. 19 พฤศจิกายน 2543.

พงษ์สิทธิ์ คำภีร์ “โอโกฮาน่า” อัลบั้มชุด “ความฝันถึงบ้าน.” กรุงเทพมหานคร: บริษัทเอ็มเคแควรี่ เอ็นเตอร์เทนเมนท์, 2540.

“คู่ตามกทลอกสาว...” *เดลินิวส์*. 17 พฤศจิกายน 2543.

โธเนะ โธะ, อิจิอิ และโอริกาเว โทชิฮารุ. *ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น 600 ปี*. ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2. แปลโดย พลับพลึง คงชนะ, มารศรี มียาโมโต และอาทร กุ้งขรรฆเสนา. กรุงเทพมหานคร: มุทนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2542[2530].

สุริยา สมุทคุปดี. *บันทึกสนามชีวิตและชุมชนของคนไทยในญี่ปุ่น*. พฤศจิกายน 2538, มิถุนายน 2539, และมีตุลาคม 2540

สุริยา สมุทคุปดีและพัฒนา กิติธานา. “คนชายขอบ: ชีวิตและชุมชนของคนงานไทยในญี่ปุ่น.” ใน *มานุษยวิทยากับโลกาภิวัตน์: รวมบทความ*, หน้า 16-66. นครราชสีมา: ห้องไทยศึกษานิตน์, สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, 2542.

สำนักข่าวสารญี่ปุ่น, สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย. *Press Release*. 26 ตุลาคม 2543.

เหอฮิว ห่าฮง (นามแฝง). “เมื่อหมอก ‘หญิงไทย’ หลอกหมอกตัวที่ ‘ญี่ปุ่น’” *ชีวิตต้องสู้*. 5, 255(15-21 มีนาคม 2540):14

“Gender Equality Eksive: Report.” *The Japan Times*. July 2, 1997.

Human Rights Watch/Asia and Human Rights Watch Women's Rights Division. *Owed Justice: Thai Women Trafficked into Debt Bondage in Japan*. New York: Human Rights Watch, 2000a.

Human Rights Watch. "สรุปความ." เอกสารข้อความ, 2000b.

Ivy, Marilyn. "Critical Texts, Mass Artifacts: The Consumption of Knowledge in Postmodern Japan." In *Postmodernism and Japan*, pp. 21-46. Edited by Masao Miyoshi and H.D. Harootunian. Durham: Duke University Press, 1989.

Kamolwan Sonsomsook. "Japan Unwilling to Let Foreign Workers Fill Labour Gap." *Bangkok Post*. May 14, 1995, p. 18.

"Man Arrested for Smuggling Woman." *The Japan Times*. June 29, 1996, p. 2.

"Recourse Eludes Illegal Aliens." *The Japan Times*. June 13, 1996, p.3.

"Taking Care of Business." *Far Eastern Economic Review*. November 30, 2000.

"Uniformed Thai Women Grounded at Narita." *Bangkok Post*. November 21, 2000.

"Woman Held with Fake Passports." *Bangkok Post*. August 17, 1996, p.2.